

Tallinna Ülikool
Informaatika Instituut

Anne Zimbrot

IFmm-09

Digitaalsete immigrantide uusmeediakasutus
peresuhetes eetika ja turvalisuse aspektist

Magistritöö

Juhendaja Kaido Kikkas

Autor: _____ „____“ _____ 2012

Juhendaja: _____ „____“ _____ 2012

Instituudi direktor: _____ „____“ _____ 2012

Tallinn 2012

Autorideklaratsioon

Deklareerin, et käesolev magistritöö on minu töö tulemus ja seda ei ole keegi teine varem kaitsmisele esitanud. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, olulised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

02. mai 2012

Kuupäev

Allkiri

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Probleemi olemus ja varasemad uuringud	5
2. Uusmeedia – uued tehnoloogiad, uued suhted	8
2.1. Eetika digitaalses maailmas.....	11
2.2. Turvalisus ja e-ohutus.....	13
3. Peresuhted internetis	17
3.1. Digitehnoloogia mõju peresuhetele	18
3.2. Digitaalsed põliselanikud ja immigrandid.....	19
3.3. Kodu kui esmase digitaalse kirjaoskuse arendamise koht.....	24
4. Üle 30aastaste inimeste interneti- ja mobiilikasutuse uuring.....	28
4.1. Metoodika	28
4.2. Uuringu tulemused	33
4.2.1. Küsitlus	33
4.2.2. Intervjuud	42
4.2.3. Facebooki postitused	47
4.2.4. Analüüsi kokkuvõte	49
4.3. Ettepanekud ja soovitused	55
Kokkuvõte	58
Abstract	60
Kasutatud allikad.....	61
Lisa 1. Küsimustik „Üle 30aastaste inimeste interneti- ja mobiilikasutus peresuhetes“	
Lisa 2. Intervjuu teemad	
Lisa 3. Pereelu ja koduga seotud postitused sotsiaalvõrgustikus Facebook	

Sissejuhatus

Väga paljud inimesed kasutavad mobiiltelefoni ja suurel osal Eesti peredel on kodus arvuti. Enamasti on arvutit kasutatud töö tegemiseks ja õppimiseks. Digitaalse tehnoloogia areng on hüppeliselt kasvatanud isikliku suhtluse osa tehnika vahendusel. Järjest enam kolib suhtlus sõprade ja perega internetti. Tekib küsimus, millisel määral ja kuidas mõjutab tehnoloogia peresuhteid.

Perekonnal on info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) sotsiaalse aspekti juures oluline roll, sest selle kaudu on võimalik uurida, kuidas inimesed omandavad ja kasutavad uusi tehnoloogiaid ja millised on tehnoloogiat puudutavad väärtushinnangud. Huvitav on teada saada, kes keda kodus tehnikaga ümber käima õpetab. Kas traditsiooniliselt elukogemusega vanem õpetab nooremaid või hoopis lapsed, kellele on arvuti ja mobiiltelefon sünnist saadik olnud iseenesestmõistetavad ja lihtsad kasutada, suudavad oma (vana)vanematele digimaailma kohta midagi uut ja kasulikku edasi anda?

Uurimustöö autor peab enda jaoks oluliseks põhialuseks õpetussõnu: tee minu sõnade, mitte tegude järgi. Ehk üldist olukorda arvesse võttes võib väita, et **probleem** on selles, et kuigi teoreetiliselt teatakse e-turvalisuse ja privaatsuse põhimõtteid, on praktikas nende järgimine juhuslik. Probleemist tuleneb **hüpotees**: üle 30aastasel inimesel on eelnev elukogemus, mille abil püüab ta lahendada esilekerkivaid intsidente (nii enda kui ka pere) ka internetimaailmas.

Magistritöö **uurimiseesmärk** on välja selgitada üle 30aastase interneti- ja mobiilikasutaja arusaamad sellest, mida võib oma eraelust ja peresuhetest uusmeedia kaudu jagada ehk kuidas mõistavad inimesed uusmeedia puhul eetilisi küsimusi; milliseid turvariske teadvustatakse; teha järeldused võimalikest suundumustest.

Eesmärgist tulenevalt sõnastatakse **kolm uurimisküsimust**.

1. Milliseid uusmeedia vahendeid kasutatakse peresuhtluses?
2. Kuidas hindab interneti- ja mobiilikasutaja peresuhtluse eetilisust internetis?
3. Kuidas kaitseb interneti- ja mobiilikasutaja ennast ja oma peresuhteid internetis?

Magistritöös tutvustakse kirjandusallikate analüüsi abil uusmeedia olemust, kirjeldatakse digimaailma eetikat ning turvalisust puudutavaid aspekte. Fookuses on perekond, kui üks sotsiaalne rühm ning skoobiks peret puudutavad toimingud suhtlustarkvarade ja sotsiaalvõrgustike kaudu.

Empiiriline uuring põhineb 241 vastajaga veebiküsitlusel, seitsmel intervjuul ning sotsiaalvõrgustiku Facebook postituste analüüsil. Analüüsi tulemuste põhjal tuuakse välja kasutajate käitumismuster ning pakutakse välja soovitusel, millele võiks arvuti- ja mobiilikasutaja peresuhtluses tähelepanu pöörata.

Magistritöös on 5 tabelit, 8 diagrammi ja 3 lisa, kasutatud on 58 allikat ning töö pikkus on koos lisadega 85 lehekülge. Tuuakse ära 18 soovitusel tavakasutajale, teenusepakkujale ja riigile, et käesoleva teema ja valdkonnaga paremini hakkama saada nt omavahelisel suhtlemisel, koolituste korraldamisel ja teavituskampaaniates.

Märksõnad: internet, uusmeedia, digitaalne immigrant, perekond, sotsiaalvõrgustik, eetika, privaatsus, e-turvalisus.

1. Probleemi olemus ja varasemad uuringud

Internet ja mobiiltelefon on tänapäeval paljude inimeste igapäevaelu lahutamatu osa. Nutikad vidinad ja võrgustikud on koht eneseväljenduseks, info saamiseks ja jagamiseks. Üks osa sellest puudutab ka kodu ja pereelu. Kui võrgustikes võidakse tihti sattuda suhtlema võõrastega, siis personaalse suhtluse puhul üldjuhul teatakse, kellega suheldakse, st kellega sa silmast-silma kohtud. Telefonis tunneb enamasti tuttava hääle ära ja võib ka loota, et vastuse e-kirjale kirjutab õige inimene. Avaliku ajaveebi, pildialbumi või kaitsmata suhtlusportaali konto puhul üldjuhul aga ei ole teada, kes seda jälgivad. Samuti ei teata, millisel otstarbel sealt infot otsitakse ja milleks seda hiljem kasutatakse.

Varasematest uuringutest (Kennedy, Smith, Wells, Wellmann 2008) on selgunud, et mobiili- ja internetiühendus on pereelu toimimisel tähtsal kohal. Selle abil on võimalik säilitada olemasolevaid ja harjumuspäraseid peresuhtluse vorme, nt koordineerida igapäevatoimetusi või helistada tähtpäeval, aga samas avardab võimalusi olla pere liikmega päeva jooksul pidevas kontaktis, veeta vaba aega koos arvutis olles või jagada internetis põnevat infot.

Hüppeliselt on kasvanud 35–65+ aastaste inimeste hulk, kes kasutavad nutitelefone. Üks võimalik põhjus on, et neil on võimalik endale selline seade osta. Sellest lähtuvalt nähakse suundumust, et vanus on üks tähtsamaid tegureid tarbijakäitumises. (eMarketer 2012) Euroopas on sotsiaalvõrgustike (Facebook, Twitter, LinkedIn) statistikat teatud ka kasutajate vanuse järgi. 2010. aastal oli aktiivseim kasutaja 15–24aastane. Selgus, et vanuse kasvades jääb kasutajate arv väiksemaks. Nii on 35–44aastaseid kasutajaid 20,9%, 45–54aastaseid 16,4% ja üle 55aastaseid 13,1%. (comScore 2011) Siiski moodustavad üle 35aastased inimesed poole sotsiaalvõrgustike kasutajatest. Arvandmed on Facebooki kasutajate kohta olemas ka riikide kaupa. 2012. aasta aprillis oli Eestis 462 800 kasutajat, mis andis 213 riigi seas sajanda koha. Üle 35aastaseid kasutajaid on 32%. Naisi on kasutajate hulgas rohkem (54%) kui mehi (46%). (socialbackers 2012)

Sotsiaalsete suhete, sealhulgas peresuhete, hoidmiseks kasutatakse sotsiaalvõrgustikke. Enamik kasutajaid on neist leitavad pärisnime ja pildiga, mis tähendab, et need keskkonnad ei ole anonüümsed. Valdavalt soovivad inimesed ennast teistele näidata heas valguses ja ka internetis loodav kuvand peaks olema positiivne. Üks selle kuvandi juurde

käiv element on ka perekond. Interneti suhtelise avalikkuse puhul ei tohi aga ära unustada enda ja pereliikmete e-turvalisust, privaatsust, emotsionaalset heaolu. Utz (2011: 516) väidab, et kui sotsiaalvõrgustikud mõjutavad positiivselt suhteid ka päriselus sõprade ja tuttavatega, siis sama kehtib ka lähisuhete puhul. Näiteks enda romantilise suhtega rahul olevad inimesed on valmis seda ka sotsiaalvõrgustiku vahendusel jagama, näidates profiilis oma suhtestaatus ja postitades oma partneri pilte.

Inimesed annavad vabatahtlikult enda kohta infot erinevate suhete esitlemise kaudu. Virtuaalruumis on seda lihtne teha, sest see ületab aja ja ruumi piirid. Kui inimest lähedalt puudutavad muudatused toimuvad tema isiklikus või professionaalses elus, nt abiellumine, lapse saamine, kolimine, kooli lõpetamine, ametikõrgendus, siis ta tahab seda teistega jagada. Sellise info avalikult teiste ette toomise põhjusena on nimetatud suhete paremat korraldamist, kogemuse jagamist ja uhkustamist. (Lee, Im, Taylor 2008: 699)

Populaarse sotsiaalvõrgustiku Facebook kasutajaprofiile uurides (Nosko, Wood, Molema 2010: 415) tuli välja, et täiskasvanud inimesed on varmad avaldama oma vanust, perekonnaseisu, pildialbumeid ja staatuse uuendusi. Vanuse kasvades avalikustamine väheneb, mis tähendab, et vanemad inimesed ei tunne või usalda tehnoloogiat või on neil vähem kogemusi ning seepärast ei kipu nad ka isiklikku infot jagama.

Veebisuhtluse vahendite kohta on teada, et üle 35aastased inimesed katsetavad edukalt sotsiaalvõrgustikke, aga samas on jäänud truuks e-kirjadele. 2009. ja 2010. aasta võrdluses on aastaga mõlema kasutus kasvanud. Samas on välksõnumite ja portaalide kasutamine vähenenud. (comScore 2011)

Statistikaameti andmetel¹ oli 2011. aasta I kvartalis kodune internetiühendus olemas 70,8% Eesti peredest, aasta varem oli 67,8 protsendil. 2011. aasta Eurostati uuringust tuli välja, et Eestis ei ole mitte kunagi internetti kasutanud 20% inimestest (Seybert 2011) ning EU Kids Online uuringust, et 24% lapsevanematest ei kasuta internetti (Livingstone jt 2011: 24).

Eestis on seni uuritud laste ja noorte interneti turvakäitumist², kuid samal teemal pole ühtegi uuringut vanemate inimeste kohta. See annab põhjuse uurida, milline on üle 30aastaste olukord uusmeedia – interneti ja mobiiltelefoni – kasutamisel. Ühest küljest

---

¹ Statistikaameti andmebaasi otsing IT20: koduse internetiühendusega leibkonnad <http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/statfile2.asp> [21.03.2012]

² Vt <http://goo.gl/18elp> tabel 1

võib eeldada, et neil on piisav elukogemus, et ka virtuaalses keskkonnas toime tulla. Teisalt on nende puudus võrreldes laste ja noortega, et nad ei ole sündinud digitehnoloogilisse maailma, vaid on õppinud neid tehnoloogiaid kasutama hilises noorukieas või täiskasvanuna. Nii näiteks arvab kolmandik 9–16aastastest lastest, et nad teavad internetist rohkem kui nende vanemad (Kalmus jt 2011: 2).

2002–2004. aastal korraldati Eestis täiskasvanud elanikkonnale interneti algõpe „Vaata maailma“³. Koolitusel osales üle 102 000 inimese, kellest 70% jäi internetti kasutama. 2009–2010 toimunud jätkukoolitusel ehk ID-kaardi, mobiid-ID ja e-teenuste turvalisele kasutamisele suunatud internetiõppe programmis „Ole kaasas“⁴ sai selgeks, et inimesi tuleb juhendada ja õpetada, sest e-ohutusele tähelepanu pööramata võivad nad endale ja teistele teadmatusel kahju teha. Sihtgrupina oli määratletud ka vanem põlvkond. Küberturbe ekspert Anto Veldre on tabavalt öelnud⁵, et murrang toimus 2002. aastal, kui pärast „Vaata maailma“ koolitust toodi interneti juurde 35+ vanuses naised, kes jäid ka aktiivselt kasutama, aga kuhu jäid mehed, on siiani teadmata.

Oluline on teadmine, et digitehnoloogiaid kasutavad inimesed, kes ei ole arvuti ja mobiiltelefoniga koos üles kasvanud, aga kasutavad neid järjest aktiivsemalt, saaksid pidevalt asjakohast infot, kuidas ja mismoodi uute, pidevalt uuenevate tehnoloogiate ja keskkondadega toime tulla ning arukalt käituda.

---

³ <http://www.vaatamaailma.ee>

⁴ <http://www.olekaasas.ee>

⁵ www.itl.ee/?dl=906

2. Uusmeedia – uued tehnoloogiad, uued suhted

Selles peatükis antakse ülevaade uusmeedia mõiste kujunemisest ja sisust, vahenditest ning tähtsusest tänapäeval.

Peaaegu 60 aastat kasutati sõna *meedia* massiteabevahendi tähenduses. Selle all mõeldi spetsiaalseid ja eraldiseisvaid institutsioone ja organisatsioone: trükimeedia ja ajakirjandus, fotograafia, reklaamindus, kino, ringhääling (raadio ja televisioon), kirjastamine jms. Termin viitas samas ka samade organisatsioonide toodetele ehk uudistele, ajalehtedele, raamatutele, filmidele, kassetidele, plaatidele. uurimustes vaadeldi meediat kui toodangut, mida levitati ja auditoorium tarbis ning mida kontrollis riik või turg. (Lister jt 2008: 9)

Ühelt poolt on tehnoloogia on kiiresti arenenud viimased 30 aastat. Teiselt poolt aga vaidlevad teadlased siamaani, mis on uusmeedias muutunud. Välja saab tuua nii tehnoloogilised eksperimendid ja tööstuslikud algatused kui ka kompleksse tehnoloogiliste võimaluste ja kindlaskujunenud meedia vormide koostoime. Termin *uusmeedia* on alates 1980. aastatest juurdunud kiiresti ja probleemideta. Sellel võib olla kolm põhjust: arvamus, et uus meedia on eepohhi loov; väga tugev utoopiline ja positiivse ideoloogiaga kontseptsioon sõnale „uus“; tegemist on kasuliku ja sobiliku *portmanteau* ehk ühendsõnaga, mis väldib uusmeedia muutumist tehniliseks või väga spetsiifiliseks (ja seega vastuoluliseks) terminiks. (Lister jt 2008: 10)

Laiemalt võttes on uusmeedia teke seotud sotsiaalsete, majanduslike ja kultuuriliste muutustega: nihe modernismist postmodernismi, hoogustuv üleilmastumine, tööstusliku ajastu asendumine infoajastuga, väljakujunenud keskvõimuga geopoliitiliste kordade lagunemine. Teisisõnu, uusmeedia on osa tehnokultuurist. (samam 10–11)

Alates kelladest ja telegraafist, raadio ja televiisorini välja on uusmeedia alati osanud igapäevaellu sisse imbuda, põrkudes juba olemasolevate muustritega. Arvutite ränne tööstusest ja laboritest kodudesse viimase 30 aasta jooksul on intensiivistunud uusmeedia leviku protsesse. Mõned digitaalse meedia vahendid on muutunud tähelepanematuks, sest nad on nii üldlevinud. (Lister jt 2008: 237) Kommunikatsioonitehnoloogiate peamine eesmärk nende algusaegadest on võimaldada inimestel sõnumeid vahetada ilma füüsiliselt kohal olemata. (Baym 2010: 2)

Digiajastu eristub vahendite, mille abil me üksteisega kohtume, kiire muutumise poolest. Silmast-silma vestlustele, lauatelefoni kõnedele ja tiguspostile on lisandunud e-kirjad, mobiiltelefonid, tekst- ja välksõnumid, jututoad, veebitahvlid, sotsiaalvõrgustikud, fotode ja videote jagamise rakendused, mängukonsoolid jms. (Baym 2010: 1) Laias laastus saab uusmeedia vahendid jagada kaheks. Esiteks füüsilised seadmed, nt arvuti, mobiiltelefon, digikaamera, muusikamängija. Teiseks veebirakendused ja -teenused, mida saab kasutada eelnimetatud seadmetega ning mis vajavad toimimiseks internetiühendust või mobiililevi. Kitsamalt peetakse silmas sotsiaalmeediat ehk veebirakendusi, mis panevad kasutajaid ise sisu tootma ning seda omavahel jagama ja selle käigus suhtlema. Sotsiaalsuse efekti tekitavad sel puhul kindlad omadused: osalus, avatus, suhtlus, kogukond, ühendatus. (Mayfield 2008: 5)

Sotsiaalmeedia on võimalik grupeerida kuude suurde rühma:

- sotsiaalvõrgustikud (nt Facebook, Google+, MySpace jt);
- blogid;
- mikroblogid (nt Twitter, Tumblr);
- vikid;
- taskuhäälingud ehk *podcastid*;
- foorumid;
- sisuhalduskeskkonnad (Youtube, Flickr jt).

(Mayfield 2008: 6)

N-ö vanast meediast eristab uusmeediat eelkõige suhtluse mitmepoolsus ning kõige lihtsam on selle tähendust mõista, kui suhtuda sellesse kui inimeseks olemisse – jagada ideid, teha koostööd, algatada arutelusid, leida inimesi, kes võivad saada sõbraks, liitlaseks, armastajaks (samas 7). Sotsiaalvõrgustikud ja kogukonna veebilehed on muutnud seda, kuidas inimesed internetti kasutavad, luues isiklikke profiile ja sinna külge sisu, jagades fotosid, videoid ja tekste. Kasutusele on võetud termin kasutajapoolne sisuloo (ingl *user-generated content*), mis tähendab, et võrgustiku täidavad kasutajad ükskõik millise enda loodud ja üles laaditud materjaliga. See hõlmab kõiki digimeedia tehnoloogia võimalusi.

Sotsiaalvõrgustike ja kasutajate loodud sisu kasvav populaarsus näitab, et interneti tähtsus tööl, koolis ja kodus on vaieldamatu. Uusmeedia esitab kasutajale suuremaid nõudmisi, et

ta oleks ühisloome mõttes aktiivsem ja produktiivsem. Samas võib see tekitada digilõhe nende vahel, kes panustavad sisu tootmisse ja nende vahel, kes ainult tarbivad. (Karahasanović, Brandtzæg, Heim, Lüders, Vermeir, Pierson, Lievens, Vanattenhoven, Jans 2009: 655) Vähem kogenud kasutajad on võõrasse keskkonda sattudes alguses passiivsed, nad vaatavad, mida teised on teinud, aga ise veel midagi ei loo ega jaga. Sellist passiivset jälgimist on Siibak (2009) nimetanud ka virtuaalse muljekujunduse esimeseks raamistavaks staadiumiks, mille eesmärk on jälgida enda ümber toimuvat ja luua selle põhjal hiljem enda isiklik muljekujunduse strateegia.

Peatükis 1 viidatud statistika näitab suundumust, et vanemad inimesed kasutavad uusmeedia vahendeid järjest rohkem. Varasemad uuringud on näidanud, et vanemate inimeste ja digitaalselt arenenumate noorte vahel on lõhe olemas. Üle 55aastased peavad tähtsamaks korraliku arvuti ja lairiba internetiühenduse olemasolu kui viimase mudeli mobiiltelefoni. Niisamuti kasutavad nad märkimisväärselt vähem välksõnumeid ja jututubasid. Erinevus on väiksem ainult Skype'i kasutamisel, sest see meenutab neile harjumuspärast vahendit – telefoni. (Karahasanović jt 2009: 662–663)

Isegi need inimesed, kes kuuluvad mingisse veebikogukonda, postitavad ja jagavad midagi haruharva; sama vähe vaatavad nad teiste inimeste pilte või videoid. Põhjusena nimetatakse turvatunnet, et soovitakse ise kontrollida, kas avaldatud info on avalik või privaatne ning ka seda, kes nende loodud sisu näeb. Kui seda kindlustunnet ei ole, siis vanemad inimesed multimeediumi vahendusel sisu looma ei hakka, veel vähem seda internetti üles laadima. Samas on vanematele inimestele tähtis rühma tasandil n-ö kollektiivne mälu ehk vanade koduvideote digitaliseerimine, laste piltide arvutisse tõmbamine jms. (Karahasanović jt 2009: 664)

Inimesed usuvad, et tehnika teeb nende elu lihtsamaks. See annab tehnoloogia vahendusel infot jagades suurema võimaluse osa saada enda ja teiste tegemistest. Selle juures ei saa unustada, et uusmeedia vahendite kaudu tuleb kasutada erinevaid lahendusi nii, et see oleks turvaline ja kindel.

2.1. Eetika digitaalses maailmas

Eetika on filosoofiline kategooria ning seda võib käsitleda mitmest aspektist. Üldjuhul mõistetakse eetika all moraalsete väärtuste süsteemi, kõlblusnorme, väärtushinnangute kogumit. Klassikalises mõttes on niimoodi eetikat käsitlenud inglise filosoof Thomas Hobbes. Ta uskus, et inimesed toimivad alati sellest lähtudes, mida nad tajuvad olevat oma huvides, st nad otsivad alati rahuldust ning püüavad vältida kahju (Pojman 2005: 37). Moraaliküsimusi võib reguleerida ka seaduse, etiketi ja religiooniga, kuid eetika puhul on normatiivsed vastandid õige ja väär, halb ja hea, nii nagu neid määratlevad südametunnistus ja mõistus. Sanktsioonid eetikanormide rikkumise puhul on kiitus ja laitus, sellest oleneb inimese reputatsioon (samas 28). Samad normid peaksid pädema ka tehnoloogia vahendusel suheldes.

Eetika ei tegele siiski ainult käitumisreeglitega, mis põhinevad ainuüksi tegude hindamisel. Eetikat võib jagada (samaaegselt) mitmesse sfääri.

Tabel 1. Eetika kategooriate jaotus.

Sfäär	Hinnangulised terminid
Tegu (akt)	õige, väär, kohustuslik, vabatahtlik
Tagajärjed	hea, halb, neutraalne
Iseloom	vooruslik, paheline, neutraalne
Motiiv	hea tahe, kuri tahe, neutraalne

Allikas: Pojman 2005: 32

Arvuti- ja informatsioonieetika kui teadusharu tekkis seoses arvutitehnoloogia arenguga. Terminit *arvutietika* hakati kasutama 1970. aastatel. See tähistab rakenduseetika ala, mis tegeleb arvutite kasutuselevõtu tõttu esile kerkinud, muutunud või süvenenud eetiliste küsimustega. Moraaliprobleemid saavad digitaalses kontekstis uue dimensiooni ning uuesti tuleb läbi vaadata meie arusaamad õigustest ja kohustustest. Arvutietika eesmärk on analüüsida arvutitehnoloogia olemust ja sotsiaalset mõju ning uurida, millisel viisil on eetiline arvutit kasutada. Informatsioonieetika püüab mõista, kuidas siduda arvutitehnoloogia ja inimlikud väärtused nii, et tehnika arendaks ja kaitseks inimesi, mitte ei kahjustaks neid. (Eetikaveeb)

Górniak-Kocikowska (1996) esitas täiendava seisukoha, et arvutietika on tekkiv globaalne eetika, sest arvutitel ja -võrkudel on globaalne iseloom. Arvutietika reeglid, olenemata sellest, kui lähimõeldud need ka on, ei tööta, kui seda ei austa suurem osa arvutikasutajatest. See tähendab, et arvutietika peab olema universaalne ja globaalne, sõltumata kultuurist, rahvusest, asukohast, religioonist.

Filosoofiaprofessor Charles Ess arutleb oma raamatus “Digital Media Ethics” eetika-vajaduse üle tehnoloogiamailmas. Ta pakub välja seose eetika ja privaatsuse vahel: kui see tegu, mida sa avalikult kõigi nähes ei teeks, siis ei ole see ka digitaalses maailmas eetiline. Digitaalne meedia ühendab traditsioonilised ja uued infoallikad. See, mis oli kunagi analoogtehnoloogia maailmas selge, ei ole seda enam; pigem jagavad uus ja vana meedia samu informatsiooni põhivorme. Eetika jaoks tähendab see seda, et mis oli kunagi kindel komplekt eetilisi tõekspidamisi, ei ole seda nüüd enam mitte. (Ess 2009: 11)

Himanen (2003: 101) rõhutab „Häkkerieetikas“, et privaatsus ei ole digiajastuga kaasnev iseenesestmõistetavus, vaid nõuab teadlikku kaitsmist rohkem kui kunagi varem. Arvutid, telefonid, meediumid on ühinenud ja andmebaasidest saab kätte selle, mida keegi vaatab, loeb, kuulab, postitab, kus viibib. Seda laadi andmete abil võib luua pildi mitte ainult inimese välisest käitumisest, vaid ka siseelust. Seega, kui tahame privaatsust, tuleb ise selle eest seista. Seda kinnitab ka Lederer, et privaatsus on lai mõiste ja vaatamata sellele, et internetis on võimalik kasutada info jagamisel erinevaid filtreid, ei saa kasutajad erinevatest privaatsusseadetest aru, veel vähem muudavad nad neid. (Lederer jt 2004)

Solove (2002) nimetab kuus tegurit, mis defineerivad privaatsust: õigus olla rahule jäetud; piiratud ligipääs endale; õigus teatud asju teiste eest varjata; kontroll isikliku informatsiooni üle; oma väärikuse, individuaalsuse ja isiku kaitse; intiimsus. Ta väidab, et muu hulgas on ka perekonna väiksemaks muutumine ja kodu ülesehitus (ingl *architecture*) muutnud eetiliste kategooriate tajumist. Ka Solove kinnitab sarnaselt Himaneniga, et tehnika areng on teinud üksikisiku eraelu väga lihtsalt kättesaadavaks, mis omakorda muudab ühiskonna ootusi privaatsusele.

Cenite, Detenber, Koh, Lim ja Soon uurisid ajaveebide näitel eetilisi uskumusi ja tegelikku käitumist nelja eetika printsiibi järgi. Blogijatelt küsiti blogimise ühtse eetika-koodeksi vajaduse kohta. Valdav enamik tundis selle järele vajadust, sest suurem osa ajaveebe on avalikud ning mingi regulatsioon peaks olema, kas või isekehtestatud.

Uuringu tulemusena pakutakse välja ka neli võimalikku eetilist tõekspidamist. Need pädeksid kogu virtuaalses ruumis, mitte ainult ajaveebide puhul. (Cenite 2009: 587)

Näitena tooksin välja ajaveebid: isikliku sisuga blogides järjestusid eetika põhimõtted tähtsuse järjekorras: tõe rääkimine, vastutus, omistamine, (teistele) võimalikult väikse kahju tegemine. **Tõerääkimine** on blogimise põhialus. Ajaveebi pidaja peab olema veendunud, et tema postitused on alati täpsed. Blogija peab **vastutama** oma lugejate ees. See tähendab, et ta peab võtma vastutuse kahju eest, mida tema ajaveeb võib põhjustada. **Omistamine** all mõistetakse, et alati tuleb küsida luba, kui kasutatakse suurel määral kellegi teise tööd oma ajaveebis. Blogija ei tohi kunagi plagieerida ning austada tuleb teise inimese autorsust. **Võimalikult väikse kahju tegemise** all peetakse silmas teiste inimeste tundeid. Kõiki, kellest kirjutatakse, tuleb väärikalt kohelda. Inimeste kohta käivat konfidentsiaalset infot peab kaitsma ja unustada ei tohi inimeste privaatsust. (Cenite jt 2009: 591–593)

Seega tuleb ka virtuaalmaailmas arvestada vähemalt üldiste moraalinormidega, mis kutsuvad käituma viisakalt ja lugupidavalt nii enda kui ka teiste kasutajate suhtes. Tuleb austada privaatsust ning ära ei tohi unustada, et kõige eest, mis on internetti välja pandud, tuleb vastutada.

2.2. Turvalisus ja e-ohutus

A. Maslow inimvajaduste hierarhia järgi on inimese üks põhivajadusi tunda end turvaliselt, see tuleb kohe pärast füsioloogilisi vajadusi. Reaalelus me keerame kodust lahkudes korteriukse lukku, ei kõnni öösiti pimedatel tänavatel, ei kutsu võhivõõraid oma koju ega jaga neile pangakaardi PIN-koode. Virtuaalmaailmas seda ei järgita või kipub arukas käitumine ununema.

Koos elukogemusega saabub inimesel üldjuhul ka teadmine, kuidas ennast kaitsta. Lihtsate põhitõdedega – ära räägi võõrastega, ära ütle oma kodust aadressi, ära postita midagi, mida sa kõigile ei ütleks/näitaks – antakse ka internetis justkui õige suund kätte. Turvalisus seostub usaldusega. Üks võimalik usalduse määratlus on kolmeosaline suhe, kus üks inimene usaldab teist mingit tegu tegema (või mitte tegema). Usaldus muutub koos suhete arenguga. Virtuaalne usaldus on mõnes osas sarnane näost-näkku

suhtlemisega, nt ei avaldata kohe oma eraelulisi üksikasju. Teisalt nagu räägitakse võhivõõrale rongis mõni isiklik lugu, sest võõral pole suhet nendega, kellest jutt käib ning ta ei saa seda kõnealustele inimestele edasi rääkida. (Joinson, McKenna, Postmes, Reips 2007: 44, 45). Arvuti kasutamise kogemus ja võrgus oldud aeg võivad mõjutada usaldust. Inimene õpib internetis aega veetes erinevate aspektide kaudu, kuidas asi töötab. Kogemuse kasvades võib väheväärtusliku infoga keskkondades inimene õppida, kuidas ära tunda või otsida täpsemaid märke usaldusväärsest (samas 47).

Dodge ja Kitchini ning Castelli töödele toetudes väidab Ward (2005: 109), et virtuaalmaailmas tegutsemine on radikaalselt muutnud seda, kuidas me tajume, käitume ja elame päris maailmas. See tähendab, et piirid rahvusliku ja rahvusvahelise, kohaliku ja üleilmse, aja ja ruumi, *online* ja *offline*, virtuaalse ja reaalse vahel on ületatud.

Olemasolevaid päriselu suhteid jätkatakse ka internetis, kuigi suhtluse visuaalne pool ja mitteverbaalsed märguanded on hoolimata tehnoloogia arengust puudulikud. Teatud tasandil internetis suheldes tunnevad inimesed ennast vähem haavatavamad, sest füüsiliselt asuvad nad turvalises kohas, nt kodus või töökohal. Internetisuhtlus on potentsiaalselt ohtlik inimese privaatsusele, emotsionaalsele heaolule ja võib-olla ka füüsilisele turvalisusele (kui saadakse teada, kus inimene elab). Internetis suhtlemine on valdkond, kus rohkem usaldust ei pruugi alati parem olla. Usaldus või selle puudumine on määrava tähtsusega tegur, kas internetisuhted arenevad millekski sügavamaks, pakkudes sotsiaalset tuge, või jäävad need nõrgaks ega anna inimese sotsiaalsele kapitalile midagi juurde. (Joinson, McKenna, Postmes, Reips 2007: 43)

Täiskasvanud peavad interneti ohtlikuks eelkõige oma lastele. Suurimate ohtudena nimetavad nad neile sobimatut sisu ja tundmatutega internetis tutvuste sobitamist. (Staying Safe Survey 2009) Enamik e-turvalisuse uuringuid on olnud seotud laste ja teismeliste ning tulemuste põhjal antud soovitused ja juhised on suunatud laste-vanematele või lastega töötavatele inimestele, mitte täiskasvanule endale, kes peab ise vastutustundlik olema.

Londoni majandus- ja politoloogiakooli (London School of Economics & Political Science) meedia- ja kommunikatsiooniosakond uurib Euroopa laste internetikasutust, selle riske ning turvalisust projektis „EU Kids Online“. 2011. aasta septembris avaldatud aruande tulemuste põhjal kuulub Eesti kategooriasse *higher use, higher risk* ehk mida rohkem kasutad, seda ohustatum oled. Selle kategooria riikides (peale Eesti ka Bulgaaria, Leedu, Norra, Rumeenia, Rootsi, Taani, Tšehhi) on internetikasutuse tase kõrge, kuid

riskid on suured ainult mõnedes osades. Arvatavasti mõjutavad seda tõhusad teadlikkuse tõstmise kampaaniad, regulatsiooni strateegia või lapsevanemate sekkumine laste internetikasutusse. (Livingstone jt 2011: 3, 41) Selle uuringu kohaselt kasutab iga päev interneti 49% lapsevanematest ning 24% ei kasuta üldse. Samuti on leitud seos, et kui vanemad on sagedased internetikasutajad, on seda ka lapsed (samas 12).

Eesti kontekstis jääb mulje, et aktiivselt tegeletakse ainult laste ja noorte internetiturvalisuse alaste teadmistega. Üsna arusaadavalt soovivad õpetajad ja lapsevanemad kontrollida, mida lapsed internetis teevad või kellega suhtlevad. Põhjus on arvatavasti kasvanud isiklikus ajas telefoni või arvuti taga. Paljuski oskavad noored (tehnilises mõttes) arvutiga palju paremini ümber käia, kui nende vanemad, aga neil on puudu vajalik elukogemus, mis aitaks teha mõistlikke ja adekvaatseid otsuseid, mis on olemas jällegi täiskasvanutel. Seega saab arvutikasutamist ja arusaama turvalisusest eristada põlvkonniti.

Internetis on mitmeid turvalisele internetikäitumisele suunavaid ja kontrollivaid lehekülgi (nt Arvutikaitse, Nupukas, Veebivend, Netiohud, Facebookis veebikonstaabel jms). Eesti mobiilioperaatorite kodulehtedel on üldine info telefonide ja muude mobiilsete seadmete turvaliseks kasutamiseks olemas, aga ei selgitata teenuse varjatud poolt, et teatud reklaamteenuse numbritele helistamine toob kaasa suured arved või mis kaasneb „kogemata“ alla laaditud pildiga jms. Kõik inimesed ei leia ise vajalikke viiteid üles. Juhendamist vajavad eelkõige need, kes mobiili ja arvutiga alles tutvust teevad, kui ka need, kes iga päev internetis käivad, kuid ei hooli, milline näeb välja nende digitaalne maine. Vahel ei osata sellele tähelepanu pöörata ka teadmatusest.

Riigi Infosüsteemide Ameti (RIA) eestvedamisel tehti 2008. aastal televisioonis ja tänavareklaamina just vanemale põlvkonnale suunatud turvalisuse teavituskampaania Assapauk⁶, kus hoiatavates videotel näidati, mis võib juhtuda, kui klõpsata lahti suvalised saadetud lingid, jagada oma isiklikke andmeid või kasutada kergesti äraarvatavaid parooli. RIA initsiatiivil sai teoks ka interneti võimalusi ja ohte tutvustav 10-osaline seriaal „IT planeet“⁷, milles peategelane oli pensionieas mees Helmut, kes alles õppis arvutit ja interneti kasutama. Ideaalse digitaalse immigrandi võrdkujuna saaksid vanemad inimesed ennast Helmutiga samastada.

---

⁶ <http://www.ria.ee/assapauk-kampaania-turvalisest-kaitumisest-internetis/>

⁷ <http://www.ria.ee/algab-it-teemaline-hariduslik-ulmekomoodia/>

2010. aasta septembris algatati Eestis viie organisatsiooni koostöös 20-kuuline projekt „Targalt internetis“⁸, mille eesmärk on saavutada laste ja lapsevanemate targem internetikasutus ning ebaseadusliku sisuga materjalide leviku piiramine internetis. 2012. aasta turvalise interneti päeva juhtmõte oli ”Avastame digimaailma üheskoos – turvaliselt”, mis rõhutab eri põlvkondade kogemuste ja oskuste ühendamise olulisust interneti turvalisemaks kasutamiseks.

Turu-uuringute AS esitas 2010. aasta novembris 747-le 15–74aastasele Eesti elanikule küsimusi internetiturvalisuse kohta. Küsiti, kuidas saadakse infot interneti turvalise kasutamise kohta, kus peaks interneti kasutamise probleemidest ja riskidest rääkima, kas on märganud laste seksuaalset ära kasutamist ja kui on, siis kuhu on sellest teatatud. Küsitluse tulemustest selgus, et vajalik abiinfo tuleb tuttavatelt, IT-spetsialistidelt, veebist, ning osa saab ka ise hakkama. Kui vastajate arvates kajastatakse probleeme televiisoris, raadios, koolis ja ajakirjanduses ning veebis ja suhtlusportaalides, siis peaks info jõudma suurema osa inimesteni. Küsimus aga jääb: miks nende teadmiste järgi siis ei käituta? Tulemused näitavad ka seda, et kui reaalselt e-ohutuse intsident või küberkuritegu esineks, siis vajaliku ametkonna või tugiteenuse poole pöörduda abi saamiseks oskavad vähesed. Näiteks laste ära kasutamist on veebis märganud ainult 14% kasutajatest ja nendest omakorda 75% ei teatanud sellest mitte kuskile, osaliselt seepärast, et nad ei tulnud selle pealegi, et teatada võiks ja peaks. Tulemustest selgus ka, et teoreetiliselt oleksid inimesed valmis teatama esmalt politseisse ja siis sellekohasele veebiliinile, kui selline teenus oleks olemas ja nad oleksid sellest teadlikud. Mõned vastajad aga ignoreeriksid probleemi ja jätkas leiu enda teada. (Internetiturvalisuse uuring 2010)

Rubtsova 2011. aasta uuringust selgub, et kuigi inimesed teavad, millised privaatsusriskid on olemas ja internet ei ole 100% turvaline koht, kust midagi ei leki, avalikustavad nad vabatahtlikult, nt erinevate suhtlusvõrgustike kontodel, isikliku sisuga infot sünnipäevast, telefoninumbrist, aadressist kuni pereliikmete nimekirjani välja.

Internet on võimalusterohke, kuid meeles tuleb pidada, et see peidab endas ka ohte, mis võivad jääda esmapilgul märkamata. Piltlikult võib seda võrrelda olukorraga, kui rahuliku väikelinna inimene satub metropoli, kus hakkamasaamiseks on vaja teisi oskusi kui metsas loomade ja looduse keskel.

---

⁸ <http://www.targaltinternetis.ee/>

3. Peresuhted internetis

Seletussõnaraamat defineerib perekonda kui abielupaari koos järglaste ja lähisugulastega, kes kuuluvad leibkonda. Ameerika sotsioloogiaprofessor Ira L. Reiss (1965) väidab, et perekond on lähedaste ja üksteisest sõltuvate isikute kooslus, kes jagavad teatud väärtusi, eesmäärke, ressursse ja vastutust otsuste suhtes nagu ka kohustust üksteise suhtes. Tänapäeval iseloomustavad perekonda emotsionaalne seotus, vastastikune sõltuvus ja vastutus. Selle kohaselt võivad end perekonnana määratleda inividid, kes pole bioloogiliselt ega seadusliku lepinguga seotud, lastatud paarid, üksikvanemad ja kasulapse hooldajad, kui nad täidavad eespool nimetatud tingimusi ja töötavad loodud suhte püsimise nimel. Inimarengu aruandest selgub, et Eesti inimestele on kõige tähtsam perekond, pärast seda tulevad töö, sõbrad-tuttavad, vaba aeg. (Saar 2010: 110)

Igapäevaelu kontseptsioon käsitleb peresuhteid, rutiine, kultuurilisi tavasid ja ruumi, mille kaudu inimesed maailma tajuvad (Lister jt 2008: 239). Võrguühiskonna ajastul on leibkond väike, aga peresuhted on mitmekesised (van Dijk 2006: 33). Veel eelmisel sajandil tavapäraseks peetud tuumperekonna kahest eri soost täiskasvanu ning nende alaealiste lastega on välja vahetanud kõikvõimalikud kombinatsioonid ühest täiskasvanust ja lapsest kuni kärgereni (minu, sinu, meie) välja. Allikates kasutatakse kahte erinevat mõistet läbiseigi. Leibkonna all mõeldakse ühel aadressil elavat ja ühist raha kasutavat inimeste rühma, kelle liikmed ka ise tunnistavad end ühes leibkonnas olevaks. Leibkond erineb perekonnast, mis rajaneb sugulus- või hõimlussuhetel.

Koduse internetiühendusega leibkondade osatähtsus suureneb pidevalt – 2009. aasta I kvartalis oli kodus internetiühendus 63%-l Eesti leibkondadest, 2010. aasta I kvartalis 67,8%-l, 2011. aastal juba 70,8%. Eurostati uuringu andmetel oli 2011. aastal Euroopa keskmine 73% (Seybert 2011). Eesti linnalistes asulates on kodune internetiühendus levinum kui maa-asulates, kuid see vahe jääb iga aastaga järjest väiksemaks. Kodune internetiühendus on rohkem levinud lastega leibkondades. Üksi elavatest täiskasvanutest said kodus internetiühenduseta hakkama üle poole. Lastega leibkondadest, kus oli vähemalt kaks täiskasvanut, puudus 2010. aasta I kvartalis kodus internetiühendus vähem kui kümnendikul. Peamiselt nimetati internetiühenduse hankimise takistusena puudulikku interneti kasutamise oskust ning seadmete ja ühendusega seotud kulusid. (Infoühiskond 2010: 54)

3.1. Digitehnoloogia mõju peresuhetele

Paljuski veel uurimata, aga huvipakkuv valdkond on, kuidas mõjutab tehnoloogia ja selle areng pere- ja eraelu. Kui 1990ndatel hakkas internetitehnoloogia laiemalt levima, räägiti sellest kui seninägematust tehnoloogiarevolutsioonist. Tehnikaajaloolased toovad välja, et varasemad leiutised, näiteks telegraaf, olid omal ajal suurema sotsiaalse mõjuga, kui tänapäeval internet ja mobiiltelefon. See ei tähenda, et IKT vahendite omaksvõtt oleks vähemtähtis, kuid tuleb aru saada, et informatsiooni ja kommunikatsiooni areng on ainult osa pikemaajalises ajaloolises trendis. (Chesley & Johnson 2010)

Et aru saada, kuidas tehnoloogia koduses majapidamises toimib, tuleb kõigepealt selgeks teha selle kodu rutiinid ja tegevused 4 komponendi kaudu:

- IKT tarbimise tähtsus koduses elus ja suhetes;
- kuidas IKT mõjutab individuaalse ja perekonna identiteedi loomist;
- leibkonna liikmete suhted avalikus ja eraelus;
- kuidas tehnika muutub koju toomise ja ühendamise protsessis.

(Mackay 1997: 277–278, viidatud Lister jt 2008: 243 kaudu)

Kodu ei ole kunagi staatiline keskkond, kuhu saab tehnika lihtsalt sisse lükata. Protsessi, kus kodukasutajad võtavad uued, tundmatud, ühest küljest põnevad, teisest küljest ohtlikud ja hämmastavad tehnoloogiad ja teenused kasutusele, võib nimetada *kodustamiseks*. (Silverstone ja Haddon 1996: 60, viidatud Mesch 2006: 120 kaudu) Tehnoloogia kodustamise protsess on oluline perekonna sotsiaalsel astmetel ja samamoodi ka igapäevaelu korralduses, kui otsustada, kuhu seadmed kodus paigutada ning kes ja mis tingimustel saavad neid kasutada (Livingstone, Hirsh & Morley 1992 viidatud Baym 2010: 45 kaudu). Sageli põhjustab uue tehnikavidina ostmise peresuhetes uute piiride tõmbamist ja võimaluste laiendamist. Peamiselt tekivad erimeelsused sugude ja vanuse põhjal. Peredes, kus on internetiühendus, tõuseb pere sisehierarhias laste staatus, mis võib viia põlvkondadevahelise konfliktini. (Lister jt 2008: 244, Mesch 2006: 120)

Niisiis saab ühest küljest (virtuaalseid) peresuhteid vaadelda pereliikmete väljakujunenud rollide järgi: vanem-laps, vanemad omavahel, lapsed omavahel, laiendatud perekond ehk vanavanemad, tädid, onud, nende lapsed, ülejäänud kauged sugulased.

Teisalt võib uurida suhteid nende tegevuste kaudu, mida tehnoloogia ja interneti vahendusel tehakse: igapäevane kodune elu, ajagraafikud, trennid, majapidamine, poenimekirjad, kool ja töö, tähtpäevad, ühiste ürituste organiseerimine.

Järgmine peatükk on pereliikmetest ning võimaliku jaotusena on kasutatud vanuselist rühmitamist. Keskendutakse eelkõige üle 30-aastastele inimestele, nende erinevustele ja tehnoloogia käsitlemise oskustele.

3.2. Digitaalsed põliselanikud ja immigrandid

Eristamaks praeguseid arvutikasutajaid üksteisest, on üks võimalus neid defineerida digitaalsete põliselanike ja immigrantidena. Mõistet võttis 2001. aastal kasutusele Mark Prensky artiklis „Digital Natives, Digital immigrants“ kirjeldamaks selle aja tudengeid, kui uut nähtust, kes on kohandunud väga hästi tehnikaga ning kes mõtlevad ja töötlevad infot täiesti teistmoodi kui nende eelkäijad. Otsides nende kirjeldamiseks sobivat väljendit, jõudis ta lõpuks sõnapaarini **digitaalne põliselanik** (ingl *digital native*), sest tema arvates on tudengid põlised digitaalse keele ehk arvutite, videomängude ja interneti keele kõnelejad. (Prensky 2001)

Ameerika ja Šveitsi ühistööna loodud Digital Native projekti sõnastikus on digitaalseks põliselanikuks liigitatud inimene, kes on kasvanud tehnoloogilises keskkonnas ning võtab seda kui normi. Ta on ümbritsetud digitaalsetest seadmetest ning ta kasutab neid regulaarselt teiste inimeste ja välismaailmaga ühenduses olemiseks.

Prensky (2001) pakub põliselaniku vastandiks **digitaalset immigranti** (ingl *digital immigrant*). Need, kes ei sündinud digimaailma, vaid on mingil hilisemal eluetapil omandanud paljud või enamiku uue tehnoloogia aspektidest.

Digital Native'i sõnastikus on näite varal selgitatud digitaalse immigrandi olemust. Sarnaselt geograafilise immigrandiga võtab ta uues keskkonnas põliselanikelt mingid asjad üle, kuid jääb mõnedes truuks oma varasematele harjumustele. Näiteks ostab ta jätkuvalt poest CD-plaate ja kuulab neid, selmet osta internetist digitaalset muusikat.

Raamatus „Born digital“ käsitlevad Palfrey ja Gasser digitaalselt sündinud põlvkonna eripärasid võrreldes immigrantidega. Digitaalsed põliselanikud vajavad oma elu elamiseks virtuaalset keskkonda. See omakorda annab põhjust muretsemiseks, sest põliselanike ettekujutus privaatsusest on hoopis midagi muud kui nende vanematel ja vanavanematel. Veetes suure osa oma ajast võrku ühendatuna, jätavad nad endast avalikesse veebikeskkondadesse väga palju jälgi maha (Palfrey & Gasser 2008: 6–7). Digitaalne põliselanik kasutab avalikku võrgukeskkonda nii sotsialiseerumise kui ka identiteedi arendamiseks. Tema identiteet on kontekstipõhine, see tähendab, et väljendatakse olenevalt sellest, kellega suheldakse, millises keskkonnas parasjagu ollakse või mis päev on. Selline mitmikidentiteet teeb põliselanikul enesemääratluse ja -esitluse esialgu keerulisemaks, aga, kui juurde tuleb elukogemust, siis oskab ta ennast ka paremini identifitseerida ja valida keskkondi, kus ennast väljendada (samas 26–27).

Digitaalsed põliselanikud on juba teise põlvkonna internetikasutajad, keda iseloomustatakse nende tegevuse struktureerituse ja eesmärgistatuse järgi – nad ei surfa niisama; reaalelu on ka virtuaalsetes suhtemustrites sees oma rutiinide ja vajadustega; integreeritud olemasolevatesse tarbimisharjumustesse ja praktikatesse, mida ümbritseb n-ö vana meedia. (Ward 2005: 107)

Digitaalse põliselaniku ja immigrandi vahel on tähtis vahet teha, sest see aitab seletada pinget vanemate ja laste vahel samamoodi nagu õpetajate ja õpilaste, tööandja ja nooremate töötajate vahel. Sageli põhjustavad eri rühmade stiilid, väärtused ja harjumused arusaamatusi, möödarääkimisi, konflikte, ebakõlasid ja suhtlemiskriise. (Zur & Zur 2011)

Must-valgelt Prensky kategooriatest lähtudes tuleb kõige iseloomulikum digitaalse põliselaniku ja immigrandi vastandus välja tabelis 2 (vt järgmisel lehel) näidatud omaduste kaudu.

Samas rõhutavad Bayne ja Ross (2007), et binaarne vastandamine on ohtlik. Ainult sellisest jaotusest lähtudes luuakse immigrandist ebaadekvaatne pilt kui vanast, minevikus kinni, aeglasest, teadmisi mitteomandavast ja analoogtehnikast sõltuvuses olevast inimesest. Nad on leidnud selle kuvandi kinnitamiseks erialakirjandusest näiteid, eriti õpetaja ja õpilase vastandamise kohta. Sellisel juhul on inimene pandud olukorda, kus rõhutatakse ainuüksi tema vanuse pärast ebapädevust tehnika kasutamisel, teisalt sunnitakse teda omandama oskusi, mis võimaldaksid tal sammu pidada nendega, keda peetakse põliselanikeks. Tekib paradoksaalne olukord, kus ühelt poolt on vanusega paika

pandud staatus (immigrandist ei saa kunagi põliselanikku), teisalt edendatakse mõtteviisi, et sa pead tehnikaga kohanema ja seda kasutama, kui tahad võrdväärne olla.

Tabel 2. Digitaalse põliselaniku ja immigrandi iseloomulikud omadused.

Digitaalne põliselanik	Immigrant
Õpilane (laps)	Õpetaja (vanem)
Kiire	Aeglane
Noor	Vana
Tulevik	Minevik, pärand
Mitu asja korraga käsil (<i>multi-tasking</i>)	Loogiline, tõsine mõtlemine
Pilt	Sõna
Mänguhimuline	Tõsine
Ettevaatav	Tagasivaatav
Digitaalne tehnoloogia	Analoogtehnoloogia
Tegutsemine	Teadmine
Pidevalt võrgus	Isolatsioon

Allikas: Bayne, Ross 2007: 2

McKenzie (2007) vaidleb Prensky vastu, et see oma teooriaga õhutab vanuseliste digilõhet, jättes arvesse võtmata kõik muud tegurid, mis võivad tehnika kasutamist mõjutada. Teised uuringud väidavad, et põliselaniku/immigrandi vastandus vanuse ja tehnikakasutuseoskuse seose järgi on meelevaldne. Nii on kindlaks tehtud, et USA-s on kõige aktiivsemad kodused arvutikasutajad hoopiski vanused 35–44 aastat. Ning 16–18 aastased arvavad, et ainult tehnika vahendusel õppimine vähendab õppimise väärtust. (Bayne & Ross 2007)

Psühholoogiaprofessor O. Zur näeb asja natuke mitmetahulisemalt. Tema arvates on digitaalsed immigrandid nende suhtumist ja võimeid arvesse võttes digitehnoloogia suhtes üsna mitmekesine seltskond. Selle väite alusel jagab ta nad kolme suurde rühma.

Vältijad (ingl *avoiders*). Nad eelistavad tehnoloogiavaba või minimaalse tehnoloogia hulga elustiili. Nad kasutavad enamasti lauatelefone, neil pole mobiiltelefoni ega e-posti kontot. Nad ei kasuta ise Twitterit ega Facebooki ega väärtusta ka selle kasutamist.

Vastumeelsed kasutajad (ingl *reluctant adopters*) saavad aru, et tehnika on osa tänapäeva ühiskonnast ja nad püüavad seda tööle rakendada, kuid see tundub neile võõras ega ole intuiitiivne. See rühm on kõige mitmekesisem ja tõenäoliselt hõlmab suurima osa digitaalsetest immigrantidest. Kuigi neil on olemas lihtne mobiiltelefon, ei kasuta nad seda tekstisõnumite saatmiseks. Nad võivad aeg-ajalt Google'it kasutada, neil ei ole Facebooki kontot, nad vaatavad vahetevahel oma postkasti ja võib-olla kasutavad internetipanka. Seda rühma saab iseloomustada pigem nende ettevaatlikkuse ja ebaleva suhtumise kaudu digitaaltehnoloogiasse kui nende valmisoleku kaudu neid kasutada.

Innukatel vastuvõtjatel (ingl *enthusiastic adopters*) on potentsiaali pidada sammu digitaalsete põliselanikega nende muretuse, võimekuse ja huvi tõttu kasutada digitaalseid tehnoloogiaid. Nad võivad olla tipptehnoloogia juhid, programmeerijad, ärimehed ja teised, kes on tehnika omaks võtnud ning kastavad ennast internetikultuuri. See rühm näeb tehnoloogia väärtust ning teeb oma parima, et seda kasutada. Nad messivad, kasutavad Skype'i, neil on Facebooki konto (sest nad on aru saanud, et see on parim võimalus suhelda oma lastega nende lemmikmeediumi vahendusel ning võtta ühendust vanade sõpradega), nad kontrollivad regulaarselt oma e-kirju ning on elevil uute vidinate ja tehnika arengust. Samuti võivad nad ajaveebi pidada ning nende firmal on koduleht. (Zur & Zur 2011)

Toetudes osaliselt Larry Roseni ja Mark Prensky töödele, on Zur välja toonud digitaalsete põliselanike ja immigrantide vaated tööle, meelelahutusele ja suhetele ning nende eelistused suhtlus-, õppimis- ja töötluskeskkondadele, vt tabel 3 järgmisel lehel. Siinkohal on töö autor esitanud ainult (pere)suhetega seonduvad eelistused.

Prensky idee jagada inimesed teatud vanuse järgi kategooriatesse, võib anda esialgse lähtepunkti, kuid ainult binaarse vastandamise kaudu ei saa joont vahele tõmmata, et ühed kuuluvad vaikimisi põliselanike ja teised immigrantide hulka. Isegi Prensky ise on hiljem nõustunud, et aja möödudes ja tehnika arenedes muutub vanuse järgi vahe tegemine järjest vähem tähtsaks. Ta pakub välja eristamiseks välja digitaalse arukuse. Tehnika üksi ei asenda intuitsiooni, otsustusvõimet, probleemilahendamise oskusi ja selget moraalset sihti. Aga tulevikus ei suuda digitaalsete oskusteta inimene kunagi jõuda sellise tarkuseni, mis on kättesaadav ka väheste digitaalsete oskustega inimesele. (Prensky 2009)

IBMi digitaalse tarbija uuringust joonistub välja neli kasutajatüüpi, tarbimisvajaduste ja/või harjumuste järgi. Tõhustajad (ingl *efficiency experts*) on inimesed, kes kasutavad tehnikat oma igapäevaelu lihtsustamiseks. Sisu valdajad (ingl *content kings*) mängivad

online-mänge, laadivad filme ja muusikat alla, vaatavad võrgus televiisorit. Suhtlejad (ingl *social butterflies*) on sõltuvuses sotsiaalvõrgustikest, nad peavad igal ajal ja igas kohas saama oma „sõpradega“ ühenduses olla. Meediahuvilised (ingl *connected maestros*) kasutavad mobiiliseadmeid ja nutitelefonide rakendusi mängimiseks, muusika kuulamiseks ja videote vaatamiseks või päevauudiste, ilma, spordi jms kursis olemiseks. Uuringu tulemusena väidetakse, et vanuse põhjal ei saa tarbijaid ühte või teise rühma liigitada, sest kõigis tüüpides on inimesi eest hoolimata. Pigem mõjutab gruppi kuulumist ligipääs sisule ja suhtlemise intensiivsus. (Berman & Kesterson-Townes 2012)

Tabel 3. Digitaalsete põliselanike ja immigrantide vaated ja eelistused.

Digitaalsed immigrantid	Digitaalsed põliselanikud
Eelistavad rääkida telefonis või silmast-silma.	Eelistavad suhelda sõnumite, suhtlustarkvara, Facebooki, <i>online</i> -mängude jms vahendusel.
Arvavad, et noored inimesed raiskavad oma elu võrgus.	Paljud elutähtsad asjad juhtuvad ainult võrgus.
Väärtustavad privaatsust ja avavad ennast väiksele sõprade rühmale, kui sedagi.	Panevad väga isiklikku infot sotsiaalvõrgustikesse, kus neil on sadu või tuhandeid sõpru, kes seda näevad. Samuti laevad Youtube'i üles isikliku sisuga videoid, nad ei karda äratundmist ega muretse eriti privaatsuse pärast.
Eelistavad kvaliteetset suhtlust ühe või paari inimesega, mitte paljudega.	Suhtlevad samaaegselt paljudega (sadadega) samamoodi nagu parimate sõpradega.
Kvaliteetne suhtlus toimub ainult väikses sõprade ringis, kes tunnevad üksteist pikka aega ja on usaldusväärsed.	Kvaliteetne suhtlus toimub võhivõõraste vahel avalikult Facebookis, Twitteris ja <i>online</i> -mängudes. Põliselanikud kohtuvad ja tutvuvad üksteisega pidevalt, kuigi silmast-silma pole nad kunagi kohtunud.
Tavapärased turvariskid: inimrööv, füüsiline rünnak, röövimine.	Turvariskid: <i>sexting</i> ⁹ , kohatud pildid veebis, küberjälitamine, küberkiusamine, privaatsusesse tungimine (meili- või suhtlusvõrgustiku konto kaaperdamine).

Allikas: Zur & Zur 2011

⁹ Seksuaalse sisuga sõnumite ja piltide saatmine, peamiselt mobiiltelefoni vahendusel.

Seega võib internetikasutajaid küll vanuse järgi lahterdada, kuid ära ei tohi unustada muid tegureid. Inimeste suhted tehnikaga ja selle kasutamisega on palju keerulisemad. Tehnika arenedes tuleb arvatavasti üsna varsti määratleda taas uued tunnused ning kasutusele võtta uued terminid. Magistritöös on hüpoteesi tõestamiseks ja uuringu aluseks võetud Prensky pakutud vanusest lähtuv digitaalsete immigrantide teooria.

3.3. Kodu kui esmase digitaalse kirjaoskuse arendamise koht

Kui varem on uuritud kirjaoskust trükiste lugemise põhjal, siis nüüd on tekkinud vajadus uurida digitaalset kirjaoskust. Euroopa Liidu raamprogrammis DigEuLit defineeriti digitaalne kirjaoskus kui inimeste teadlikkus, suhtumine ja suutlikkus sobivalt kasutada digitaalseid vahendeid, et identifitseerida, kasutada, hallata, integreerida, hinnata, analüüsida ja sünteesida digitaalseid ressursse, luua uusi teadmisi, väljendada ennast meediumides ja suhelda üksteisega erinevates olukordades, võimaldada konstruktiivset sotsiaalset tegevust ja mõtiskleda selle protsessi üle. (Martin 2006)

Marsh võrdleb kirjaoskust 1986. aastal William Teale'i pakutud parameetrite järgi ja 21. sajandi vajadustest lähtuvalt, vt tabel 4 järgmisel lehel. Teale nimetab üheksa eesmärki, miks on kirjaoskust kodus (ja perekonnas) vaja. Marsh järeldeb võrdlusest, et 21. sajandi perekond hõlmab väga laia osa digitaalsest kirjaoskusest. Need on oskused, mis määratakse ära sarnaselt trükitud teksti lugemise oskusega. Perede kirjaoskusele suunatud programmid peaks selliseid aspekte tunnustama ja arendama. (Marsh 2011)

Christian Licoppe on võtnud kasutusele termini *ühendatud kohalolek* (ingl *connected presence*), millega ta tähistab vahendatud suhtlust tehnoloogia abil, kui füüsiline kohalolek ei ole võimalik. (Christensen 2009: 435)

Christenseni uuringust mobiiltelefoni kasutamisel selgus, et IKT vahendite omaksvõtt ja kasutamine on muutunud just peresisese suhtluse lahutamatuks osaks. Selle kaudu koordineeritakse väiksemaid tegemisi, kaugjuhtimise teel kasvatatakse lapsi, peetakse vestlusi ja jagatakse kogemusi teiste pereliikmetega või lihtsalt otsitakse isiklikku kontakti nendega, keda kohal pole (samas 445–446).

Mesch uuris seost internetikasutuse pere ühtekuuluvustunde, koos veedetud aja ja konfliktide vahel. Ta leidis nii positiivse kui ka negatiivse seose. Negatiivne seos tuli

välja konfliktide ja ühtekuuluvustunde vahel. Näiteks püüab lapsevanem reguleerida lapse internetikasutust. Samas aeg, mille vanemad ja lapsed koos veetsid, tekitas positiivse seose, näiteks saab internetikasutuse kaudu luua ühiseid mälestusi, mis omakorda soodustab kollektiivse identiteedi teket. (Mesch 2006: 130, 134)

Tabel 4. Kirjaoskuse muutused 25. aasta jooksul

Tegevused	1986. aastal (Teale)	21. sajandil (Marsh)
1. Kooliga seotud	Kodutööd, kirjad koolist, kooli mängimine	Pole võrreldavaid andmeid digitaalse kirjaoskuse kohta
2. Igapäevaelu korraldus	Koduse sotsiaalse õhkkonna säilitamine, sisseostude, tegemine, toiduvalmistamine, arvete maksmine	Internetist ostmine, arvete maksmine netipangas, mobiili ja arvuti vahendusel majapidamise juhtimine, reisimine GPS-i kasutades
3. Töö	Seotud pereliikmete tööhõivega	Kodust arvutit kasutatakse töö tegemiseks või töö otsimiseks
4. Osalemine infovõrgustikes	Kursis olla huvipakkuva valdkonnaga, nt lugeda lehest spordi uudiseid	Mobiilis ja arvutis interneti vahendusel võrgustikes olevate kontaktidega suhtlemine
5. Religioon	Nt pühade raamatute lugemine	Interneti vahendusel usuteemaliste kogukondade loomine
6. Kirjaoskus õpetamise huvides	Hääldamise õpetus, fonoloogiline teadlikkus	Arvutiprogrammid, mis õpetavad foneetikat; mängud, mis õpetavad õigekirja, rääkivad elektroonilised mänguasjad
7. Inimestevaheline suhtlus	Kirjad, sünnipäevakaardid	E- kirjad, jututoad, välksõnumid, sms-id
8. Unejutu aeg	Vanem loeb lapsele unejuttu	Lapsed ja vanemad „loevad“ arvutist rääkivaid raamatuid, iserääkivad mänguasjad
9. Meelelahutus	Raamatute, koomiksitate lugemine	Televisioon, DVD-filmid, arvutimängud, mobiilis videod ja muusika

Allikas: Marsh 2011

Kui pere jagab reaalelus ühist eluruumi, siis on igal pereliikmel oma nurgake, mis on tõesti tema oma ja teised peaksid austama selle paiga puutumatust. Pereliikmetega võrgus kohtudes või suheldes käitatakse suures plaanis samamoodi kui reaalelus.

Kui pereliige on kodust eemal, võib digitehnoloogia olla peaaegu ainus viis oma lähedastega suhtlemiseks, kui elatakse eri riikides või mandritel ning ajavahe lahutab. Eestis suureneb aasta aastalt inimeste hulk, kes töötavad või õpivad välismaal. 2010. aasta kevadel töötas välismaal 28 000 eestlast (Veidemann 2010). Üks lihtne võimalus on ühendust pidada interneti kaudu, sest aja ja ruumi piirangud puuduvad

Teine äärmus on see, kui pereliikmed üksteist internetis tunda ei taha. Üldjuhul virtuaalmaailmas kohtumist välistada ei saa, kuid see võib teismelisele olla üsna piinlik, samaväärne kui isaga koos rokk-kontserdile minemine või emaga kaubanduskeskuses hängimine. Samuti ei taheta tunda endal vanemate kontrolli. Samas on noored nõus teisi kaugemaid ja lähemaid sugulasi sõbralisti lisama (Mangus 69–70).

Kuidas aga oma pere, suhtestaatus ja koduse elu peegeldust võõrastele ehk mitte oma pere liikmetele näidatakse, on erinev. Enamikule on ilmselt õpetatud, et koduseid asju välja ei räägita. Selle vastu on Technorati uuringu järgi 2010. aastal „eksinud“ 13% blogijatest, kes kirjutasid pere teemadel ja laste kasvatamisest 9%. Pereliikmete pahameelt on tunda saanud 7% blogijatest, sest nad on isiklikest asjadest kirjutanud või pereliikmed on kirjutatu pärast kannatanud. Vastukaaluks väidab 30%, et nende pereliikmed tunnevad tänu ajaveebi lugemisele ennast blogijaga rohkem seotuna. (Sobel 2010)

Tõusev trend blogijate hulgas on „blogiemmed“ (ingl *mommy bloggers*), kes peamiselt kajastavad enda ja oma pere elu ning nende eesmärk ongi olla teiste samasuguste blogijate eluga kursis. 13% kirjutab ainult laste kasvatamisest ja 9% pereelust laiemalt. Kui tavaliselt kantakse perepilte rahakoti vahel, siis „blogiemmed“ panevad need pildid veebi välja. (Sobel 2010). „Blogiemmede“ ajaveebe saab vaadelda avaliku ja eraelu vastanduse kaudu. Emadust peetakse eraeluliseks või koduseks sfääriks, kuhu naised peaksid kuuluma ja seda mitte vaidlustama. Kui on väidetud, et selline blogimine on radikaalne tegu, siis tegelikult tahavad naised dokumenteerida oma igapäevaelu veebis. (Lopez 2009: 731–732) Naise jaoks on tähtis jätta endast jälg (samas 734) ning hea võimalus selleks on kirjutada oma lastest ning sedakaudu luua endale identiteet (samas 738).

Facebooki võidukäiguga seoses on tekkinud uus oht – perepiltide ja isiklike fotode jagamine. Enamasti riputatakse üles neid fotosid, mille peal on kas profiilomanik ise või nende sõbrad või pere. Küsida luba fotode jagamiseks maailmale kahjuks enamasti üleslaadija peast läbi ei jookse (Mangus 2010: 65). Kui inimestega vestelda, siis igauks meist enamasti hindab oma privaatsust ja turvalisust kõrgelt ka virtuaalmaailmas. Me eeldame, et teised peavad meiega nõu enne piltide üles laadimist või meie kohta käiva postituse tegemist. Siiski see ei ole alati nii. Pereliikmete, lähemate sõprade või tuttavate piltide üleslaadimise ja jagamise õhinas ei pruugita aru anda, kelleni võib internetti väljapandud info jõuda ning mis moel ja milleks seda kasutada võidakse.

4. Üle 30aastaste inimeste interneti- ja mobiilikasutuse uuring

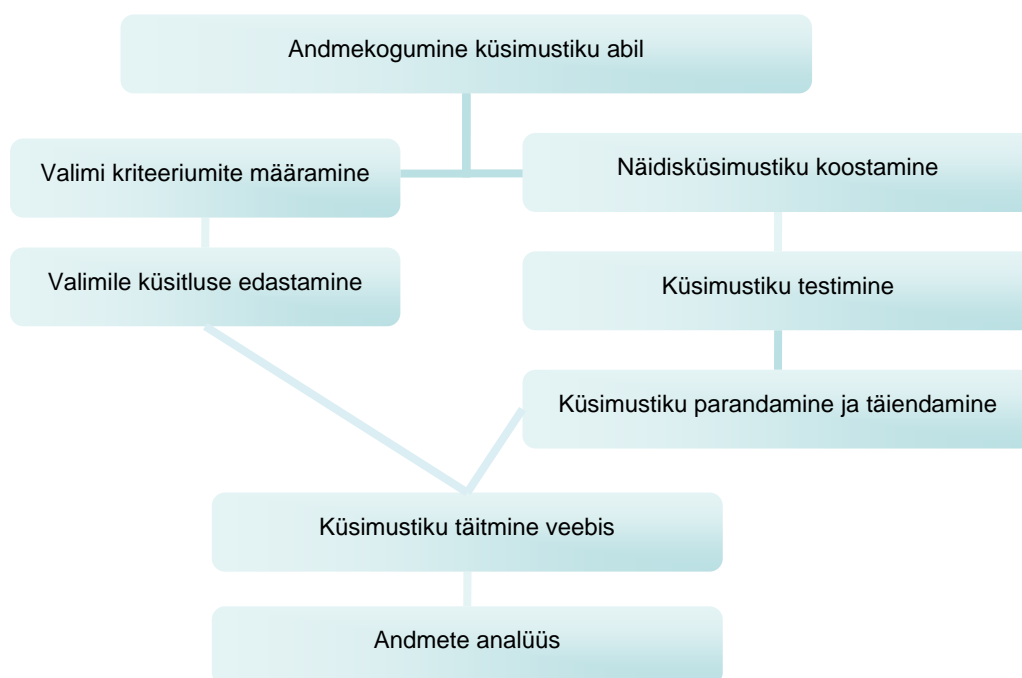
4.1. Metoodika

Uuringu planeerimisel lähtuti magistritöö sissejuhatuses sõnastatud uurimisküsimustest ja eesmärgist ning püstitati kaks uurimisülesannet:

- viia läbi empiiriline uuring uusmeedia vahendeid kasutavate inimeste seas veebiküsimustiku ja intervjuude abil;
- jäädvustada hetkeseis perekonda ja kodu puudutavate sotsiaalmeedia postituste kaudu valitud metoodika alusel.

Uurimisküsimustele vastuste saamiseks jagati uurimisprotsess kolmeks etapiks.

I etapp – veebiküsitlus

Joonis 1. Uurimisprotsessi I etapp.

I etapis viis uuringu kirjutaja läbi ankeetküsitluse (vt lisa 1) kasutades internetis e-ankeedi võimalusi. Küsimused olid nii avatud kui ka suletud vastustega. Avatud vastused andsid võimaluse vastajal selgitada oma valikuid. Küsimuste kinnistes vastustes kasutati ka Likerti skaala võimalusi. Uuringuküsimused jagunesid neljaks osaks: andmed inimese käitumise, harjumiste kohta, väärtushinnangute ja arusaamade kohta ning taustainfo. Kokku oli 44 küsimust. Ankeedile vastati anonüümselt, mis peaks tagama suurema võimaluse saada mitte kallutatud andmeid, sest paratamatult isikliku silmast-silma intervjuu käigus võib esineda oht, et inimene ei soovi oma perest rääkida. Samas võib puuduseks pidada seda, et ka e-ankeedis on võimalik valetada ja tegelikkuses ei ole võimalik kontrollida, kas inimene ikkagi rääkis endast nii nagu tegelikult olukord on.

Valim moodustati kasutades mittetõenäosuslikku valimi põhimõtteid. Lumepalli-valimi (ingl *snowball sampling*) saamiseks valis uurija välja inimesed, kes juhatasid edasi järgmiste uuritavate juurde, st küsimustik saadeti e-kirjaga laiali ja jagati sotsiaalvõrgustikes ning paluti seda edasi levitada.

Küsitlusele vastas 247 inimest. Kuna uuriti üle 30aastaseid, siis arvesse ei läinud kuus vastust, millele olid vastanud nooremad inimesed. Seega jäi sobiliku valimi suuruseks 241. Vastajate seas oli naisi kolm korda rohkem kui mehi: 185 naist ja 56 meest. Vanuseliselt oli enim vastajaid alla 40aastaste seas. Kõigist vastajatest 34% olid 30–34 ja 29% 35–39aastased. 40–44aastaseid oli viiendik ja vanusegrupid alates 45 kuni 64aastasteni moodustasid 16%. Üle 65aastaseid vastajaid polnud.

Tabel 5. Vastajad soo ja vanuse järgi.

Sugu	30–34	35–39	40–44	45–49	50–54	55–59	60–64	Kokku
Mees	16	21	10	5	2	1	1	56
Naine	65	50	41	12	8	4	5	185
Kokku	81	71	51	17	10	5	6	241

Küsitluse eesmärk oli koguda andmeid, milles väljendusid erinevate käitumisharjumuste ja väärtuste vahelised seosed.

Küsimustele sai vastata veebis 2011. aasta oktoobris kahe nädala vältel.

Esimene uurimisküsimuste plokk (küsimused 1–10) peavad andma ülevaate uusmeedia vahenditest (faktid), mille kaudu pereliikmed suhtlevad (käitumine ja tegevus). Küsitluses kasutati selle osa väljaselgitamiseks nominaalskaalat: etteantud variandid suhtlustarkvaradest ja keskkondadest ja tehnoloogilistest vahenditest, mille hulgast vastaja pidi nimetama need, mida ta kasutab.

Teine uurimisküsimuste plokk (küsimused 11–25) keskendusid peresuhete eetikale ja on vajalikud kasutajate hinnangute teada saamiseks. Selle osa kohta koguti infot nii nominaal- kui ka järjestusskaalal. Avatud küsimustest saadavad kvalitatiivsed vastused teisendati kvantitatiivseks, mida saab statistiliselt töödelda.

Kolmas küsimuste plokk – peresuhete kaitsmine – hõlmab endas teadmisi, suhtumist ja tegevuskäitumist (küsimused 26–38).

Neljas küsimuste plokk – vastajate taustainfo (küsimused 39–44).

Küsitluse piirangud

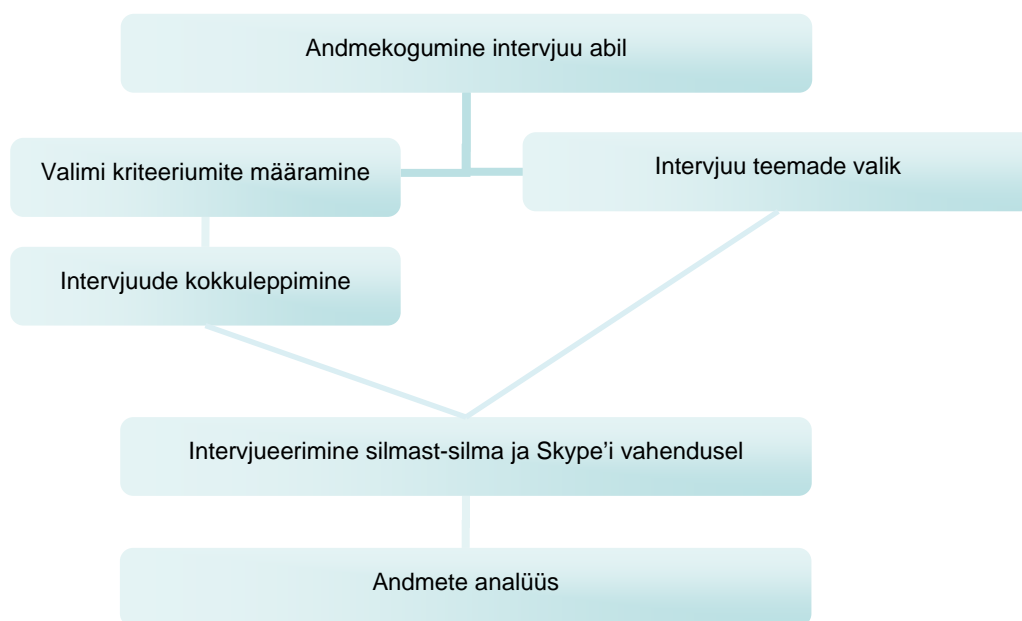
Et teha järeldusi kogu Eesti kohta, on vaja teada saada üldkogumi suurus. Selleks on aluseks võetud statistikaameti 2011. aasta andmed¹⁰ 30–64aastaste meeste ja naiste kohta. See päring annab suuruseks 622 950 inimest. Sellest on omakorda võetud 70,8% (441 048 inimest) ehk need, kellel on kodune internetiühendus (vt märkus 1). Kasutades uuringukeskuse Klaster valimi suuruse kalkulaatorit (Klaster 2011), siis 90% usaldusnivoo ja 5% veapiiri puhul peaks vajalik valimi suurus olema 271 respondenti. Valimi suuruseks jäi 241, mis ei luba üldistada tulemusi kogu Eestile.

Kuna andmekogumismeetod ehk veebiküsimustik oli eestikeelne ja sellele vastati eesti keeles, siis on valimist suure tõenäosusega välja jäänud Eestis elavad, internetti ja mobiili kasutavad täiskasvanud, kes eesti keelt ei räägi. Samuti on tõenäoliselt välja jäänud mobiilikasutajad, kes internetti ei kasuta.

---

¹⁰ RV021: rahvastik soo ja vanuserühma järgi [http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=RV021&ti=RAHVASTIK+SOO+JA+VANUSER%DCHMA+J%C4RGI%2C+1%2E+JAANUAR&path=../Database/Rahvastik/01Rahvastikunaitajad_ ja_koosseis/04Rahvaarv_ ja_rahvastiku_koosseis/&lang=2](http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=RV021&ti=RAHVASTIK+SOO+JA+VANUSER%DCHMA+J%C4RGI%2C+1%2E+JAANUAR&path=../Database/Rahvastik/01Rahvastikunaitajad_ja_koosseis/04Rahvaarv_ ja_rahvastiku_koosseis/&lang=2)

II etapp – intervjuud

Joonis 2. Uurimisprotsessi II etapp.

Lisaks soovis autor põhjendada küsitlusest saadud andmeid ning kinnitada või ümber lükata nende tulemuste kehtivust. Selleks intervjueeriti uurimuse teises etapis seitset inimest. Meetodiks valiti poolstruktureeritud intervjuu, sest selle eelis teiste ees on paindlikkus, võimalus andmekogumist vastavalt olukorrale ja vastajale reguleerida. Samuti saab intervjuu käigus vastuseid täpsustada, paluda vastajal seisukohti põhjendada ja lisaküsimusi kasutada. (Laherand 2008: 177–178)

Intervjueeritavad valiti eesmärgipäraselt: igast vanuserühmast üks inimene, kes kasutab aktiivselt mobiiltelefoni ja arvutit. Intervjueeritavaid oli kokku seitse, igast vanusegrupist üks inimene, neli naist ja kolm meest. Kuna intervjueeritavad erinevad üksteisest põlvkonniti (vanusevahemik 33–63 aastat), seadmete ja internetikeskkondade kasutusoskuste poolest ning on erineva taustaga, siis enne intervjuu toimumist määratleti ainult intervjuu teemavaldkonnad, mitte konkreetsed küsimused (vt lisa 2). Siiski juhinduti sellest, et intervjuu teemad puudutaksid kõiki kolme uurimisküsimust. Intervjuud toimusid 2012. aasta jaanuaris silmast silma ja Skype'i internetitelefonivahendusel. Osalejate nõusolekul intervjuud helisalvestati ja hiljem transkribeeriti.

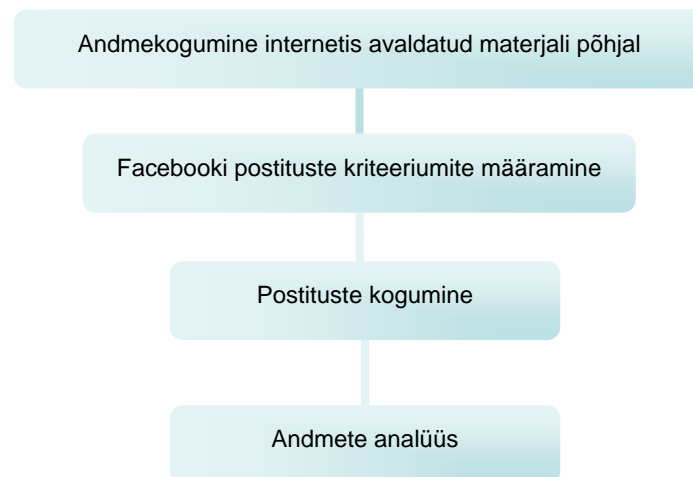
Kuna intervjuude materjali maht oli üsna suur, oli analüüsi alguses vajalik teksti hulka vähendada, eemaldati transkriptsiooni osad, mis ei olnud kuigivõrd informatiivsed ja mille eesmärk oli näiteks vastaja rääkima saamine. Sisuline analüüs selekteeris varem

sõnastatud teemad ja püüdis kategoriseerimisel jälgida uurimisküsimuste struktuuri – uusmeedia vahendite kasutamine, eetilised küsimused, interneti ja mobiiltelefoni kasutamise ohuolukorrad ja probleemid. Töö käigus tekkis materjali põhjal võimalus luua seosed küsimustiku vastustega, kas need kinnitavad küsitluse tulemusi või vastanduvad neile. Autor tahtis teada, kas intervjuu kaudu selgub vastuolu teoreetiliste teadmiste ja tegeliku käitumise vahel.

III etapp – Facebooki postituste analüüs

III etapis anti hinnang olukorrale sotsiaalvõrgustikus avaldatud postituste põhjal.

Joonis 3. Uurimisprotsessi III etapp.

Küsitlusest ja intervjuudest selgus, et kõige populaarsem uusmeedia vahend on sotsiaalvõrgustik Facebook, mille kasutus Eestis ka järjest kasvab (vt ptk 1). Kolmandas uuringuetapis otsis autor praegusest olukorrast ülevaate saamiseks Facebookist postitusi mille sisu viitas kodu- või pereelule, vt lisa 3.

Postitusi koguti juhuslikkuse põhimõttel ajavahemikus 2011. aasta novembrist kuni 2012. aasta aprillini. Kindlaks olid määratud kriteeriumid vanuse, staatuse ja sisu kohta. Postituse autor pidi olema üle 30aastane. Vanuse sai määrata kasutaja profiilis nt sünniaja või keskkooli lõpetamise aja järgi. Postituse staatus pidi olema avalik või kohandatud, et võõras inimene (mitte „sõber“) seda näeb. 30 postitust kodeeriti igaüks 5 märksõnaga. Kodeeringu aluseks võeti varasematest suhtlusvõrgustike privaatsuse uuringutest (Becker & Chen 2009, Christofides, Muise, Desmarais 2010) võimalike riskidena nimetatud

kategooriad: vanus, suhte-/perekonnaseis, pereliikmed, kodu (aadress), tähtpäevad, intiimsus, reisimine ja puhkus, söök, alkohol, suitsetamine, narkootikumid. Kogutud sõnu töödeldi Wordle.net keskkonnas ja saadi sõnapilv, millest enam esinenud sõnade järgi saab välja tuua põhiriskid. Lisas 3 esitatud näited on toodud peamiste internetiturvalisuse nõuannete järgi, mille vastu on eksitud.

4.2. Uuringu tulemused

4.2.1. Küsitlus

Järgnevas peatükis kirjeldatakse küsitlusest saadud vastuseid püstitatud uurimisküsimuste järgi. Saadud andmeid töödeldi programmiga MS Excel ning analüüsiti nii kvantitatiivselt kui ka kvalitatiivselt. Tulemuste kirjeldamiseks on kasutatud sagedusi ning protsente. Avatud küsimuste vastuste analüüsimisel kasutati vastuste sarnasusel põhinevat kategoriseerimist, mis võimaldas üldistamist.

Uusmeedia vahendite kasutuse saab jagada kaheks, kõigepealt seadmed ja seejärel internetikeskkonnad, mida nende seadmete vahendusel kasutatakse.

Seadmed

Uusmeedia vahenditest on kõige kasutatavam arvuti, mida nimetas 42% vastajatest. Tüübi järgi jagunes kasutus nii, et sülearvutit kasutab 22%, lauaarvutit 17%, tahvelarvutit 2% ja pihuarvutit 1% vastajaist. Mobiiltelefoni osakaal on 23%, võrdselt on vastajate hulgas nii tavalise mobiili kui ka nutitelefone kasutajaid. Digifotoaparaat on kordades populaarsem kui digivideokaamera, vastavalt 21% ja 5%. Muusikamängijat nimetati 82 korral, mis teeb 9% kõigi vahendite hulgast. Muude vahenditena nimetati ühel korral ka võrguühendusega mängukonsooli ja digi-tv-d.

Kasutusaeg ja -sagedus

Arvutit ja mobiiltelefoni on enamik vastajatest (87% ja 86%) on kasutanud üle 10 aasta. Kasutussagedus kaldub selgelt ühele poole, nii mobiiltelefoni kui ka arvutit kasutatakse mitu korda päevas, vastavalt 94% ja 95%. Vastanuist kasutab kord päevas arvutit 4% ja

mobiili 3%. Seejuures helistab iga päev oma pereliikmetele peaaegu kolmveerand vastanuist (72%), kellest omakorda teeb päeva jooksul kodustele ühe kõne 32% ja mitu kõnet 40%. Arvuti vahendusel suhtleb igapäevaselt perega 43% vastajatest, ühe korraga päevas piirdub 19%, mitu korda päevas võtab kontakti 24%. Kord paari päeva tagant annab endast pereliikmele arvutis märku 21%. Peresuhtluseks ei kasuta arvutit üldse 9% vastajaist.

Kui küsiti eelistatuimat uusmeedia vahendit peresuhtluseks, siis nimetati ülekaalukalt mobiiltelefoni (71%). Natuke alla veerandi eelistab välksõnumeid (22%). Ülejäänud võimalused – e-kirjad, kõned internetitelefoni ning postitused sotsiaalvõrgustikes – olid marginaalse tähtsusega, kõiki nimetati viiel korral, mis teeb 2% iga vahendi kohta. Samas on internetitelefoni, mis võimaldab nii heli kui ka pilti, kasutus üllatavalt väike (2%).

Suhtluskeskkonnad

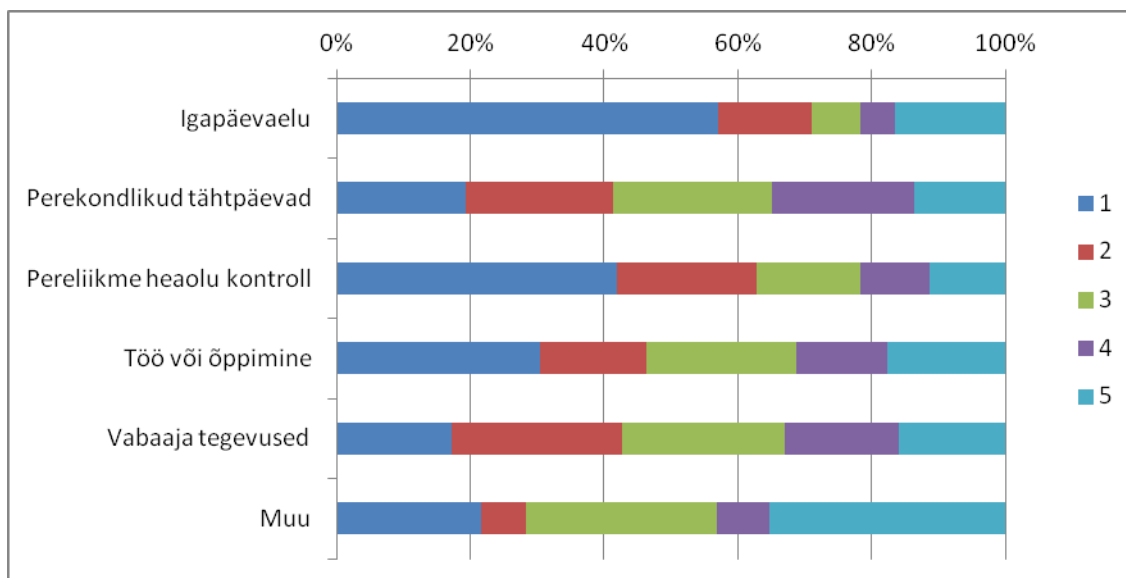
234-l inimesel ehk 97% vastanutest on mõnes suhtluskeskkonnas kasutajakonto. Keskmiselt on igal inimesel 5 kontot. Populaarseim on ootuspäraselt suhtlusvõrgustik Facebook. Esiviisikusse mahuvad veel sõnumivahetusprogrammid Skype ja MSN Messenger, suhtlusvõrgustikud Orkut ja Google+.

64%-l vastajatest on konto avalik, st neid saab pärisnime järgi otsida, 28% on oma konto salastanud ja 8% ei tea, mis seis tema kontoga on.

Tegevused internetis

Küsimuse „Mida inimesed suhtluskeskkondades teevad“⁴ peamine vastus oli, et vaatavad, mida teised teevad ehk siis ollakse passiivsed vaatlejad. Osa inimesi annab nähtule-kirjutatule ka tagasisidet – 22% kommenteerib teiste postitusi. Viiendik laeb enda tehtud pilte ja/või videoid üles. Vähesed – ainult 8% – täiendavad kõige populaarsemat suhtlusvõrgustikku Facebooki regulaarsete sissekannetega. Blogid ja Twitter on veelgi väiksema tähendusega, vastavalt 5 ja 2 protsenti. Üks vastaja märkis ka, et haldab oma kodulehte, mis on tal suhtlusallikas. Sotsiaalset rolli täidab mingil määral ka ostu-müügi keskkond, mida nimetas üks vastaja ning ühe inimese jaoks on sotsiaalse suhtlemise koht ka e-kool.

Vastajatel paluti küsitluses reastada sageduse järjekorras, milliseid perekondlikke asju nad interneti ja mobiiltelefoni vahendusel ajavad. Skaalal oli 1 kõige sagedasem tegevus ja 5 kõige harvem.

Diagramm 1. Pere ja koduga seotud tegevuste koordineerimine internetis ja mobiiliga.

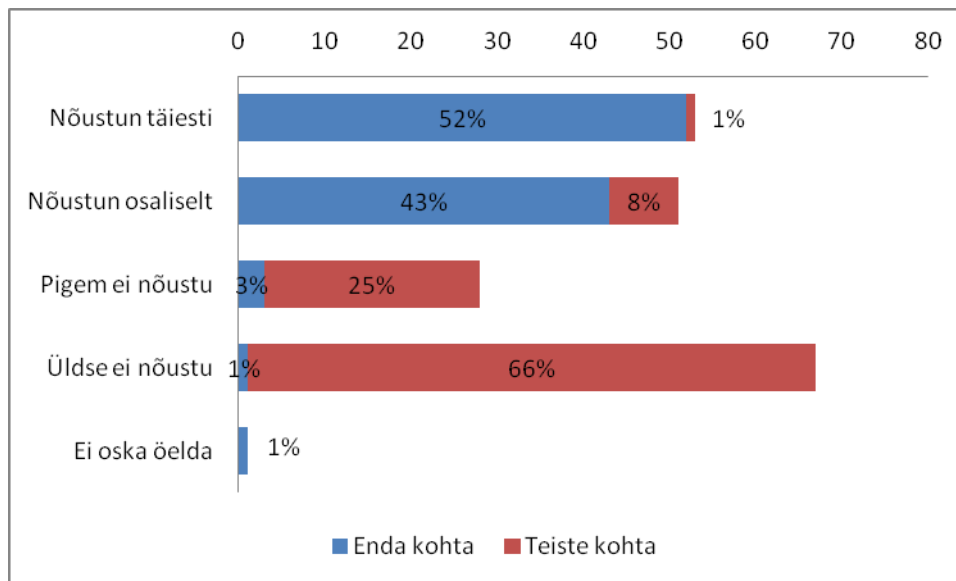
Muude tegevustena nimetati niisama kontakti otsimist, et lihtsalt keset päeva helistada ja küsida, kuidas läheb.

Peresuhtluse eetilisus internetis

Nagu peatükis 2.2. kirjeldatud, võrdsustatakse eetika digitaalmaailmas privaatsusega. Teises küsimuste plokis oli uurijal soov teada saada, kuidas kasutajad hindavad peresuhtluse eetilisust internetis.

Üle poole vastajaist ei usu internetis tegutsemise anonüümsusesse – 25% arvab, et see ei ole üldse võimalik, 28%, et pigem ei ole võimalik. 27% nõustub osaliselt, et saab anonüümselt tegutseda. 12% on kindlad, et internetis tegutsemine ei ole üldse anonüümne tegevus. 8% ei osanud seisukohta võtta.

Küsimustele, kas internetis on igapähe õigus enda ja teiste kohta isikliku sisuga infot jagada, vastas enamik, et enda kohta võib jagada, teiste suhtes oldi palju reserveeritud.

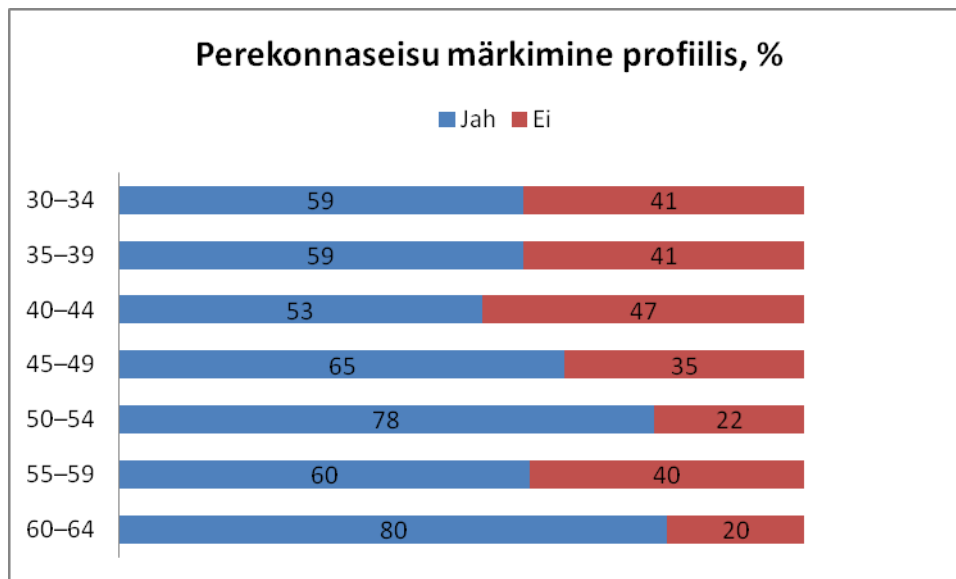

Diagramm 2. Kas internetis võib enda/teiste kohta jagada isikliku sisuga infot.

Küsimusele, kas avaldate internetis midagi oma pere kohta, vastas jaatavalt 26%, kodu kohta info jagajate protsent oli veel väiksem – 20. See näitab, et koduseid asju väljapoole väga palju ei näidata. Samas räägib see osaliselt vastu sellele, et internetti postitatakse oma kodu ja perega seotud asju. 20% vastajaid ütles, et nad laadivad internetti pilte üles. Peamiselt pannakse vaatamiseks reisipilte (32%), seejärel kodu ja perepilte (19%), samuti fotosid hobide ja lemmikloomadega (mõlemat 1%). Tõsi, selle küsitluse raames on teadmata, kas üleslaaditud piltide või kirjutatud teksti puhul on seal näidatud inimeste käest luba küsitud.

Sotsiaalvõrgustikes näitab enda andmeid, sh pereliikmeid ja suhtestaatus, ainult oma kontaktidele suurem osa – 65%. Rangemad piirangud on seadnud 9% vastajaist, nad on enda kontaktide hulgast omakorda teinud valiku, kellele mida näitavad. Kontaktlistis olevate inimeste kontaktidele (nt Facebookis sõprade sõbrad) on nõus oma andmeid jagama 9% vastajaist. 4% ei jaga üldse oma andmeid, seevastu 12% on kõik avalikult välja pannud. 4% vastajatest ei tea, kes nende andmeid näevad.

Oma perekonnaseisu on kontrol avalikustanud 58% vastajatest, 42% soovib selle siiski enda teada hoida. Avalikustajate seas on protsentuaalselt naisi ja mehi peaaegu võrdselt – naistest on oma perekonnaseisu avalikustanud 58% ja meestest 59%. Vanuselisel perekonnaseisu avalikustamist vaadates tuleb välja, et nooremad inimesed on vähem nõus teistega oma suhtestaatus jagama. Kõigis vanusegruppides on valmisolek suhtestaatus avalikustada suurem, kui seda mitte avaldada.

Diagramm 3. Perekonnaseisu avalikustamine profiilis vanusegruppide järgi.

Vastajad põhjendavad oma jaatavat vastust, et *ei ole midagi varjata, siis teised teavad, mis seisus ma olen, tunnen uhkust, et olen just selle inimesega abielus, hoiab seikluseotsijad ja netiperverdid eemal*. Üks vastaja märkis, et *seis on väljas küll, aga see ei pruugi tõene olla*.

Eitava vastuse põhjenduseks märgiti *privaatsuse ja turvalisuse huvi, see on isiklik info, mida ei ole vaja kõigiga jagada, need inimesed, kes peavad teadma, teavad niikuinii, kasutan sotsiaalmeediat tööalaselt ja eraelu ei puutu sel juhul asjasse*. Mõnel juhul on inimesel olukord nii segane, et ta isegi ei tea, mis tema suhtestaatus või perekonnaseis on, siis ei oska seda ka teistele välja panna. Samuti juhivad kasutajad konto registreerimisel etteantud küsimustest, kui alguses perekonnaseisu kohta ei küsitud, siis pärast ei hakatud seda ka muutma.

89% küsitletutest aktsepteerivad seda, millist infot nende kohta internetist leida võib. Paljud on sellele selgituseks kirjutanud, et nad ikka enne mõtlevad, kui kuskile midagi üles panevad või kirjutavad, kommenteerivad või allkirja annavad. Infost, mida on teised üles pannud, aktsepteeritakse seda, mis on seotud nende töö või ühiskondliku tegevusega, mille üle pole põhjust piinlikkust tunda.

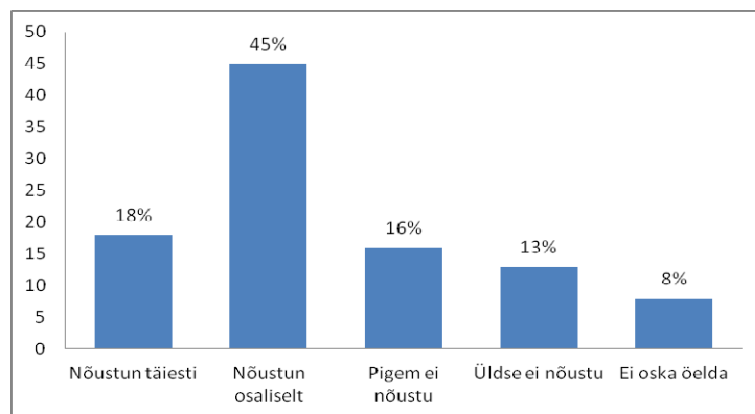
11% vastajaist ei ole avaldatuga nõus, sest mõnel juhul on tegu vananenud infoga, mis võib eksitada. Samamoodi tõid vastajad välja, et neilt pole küsitud nõusolekut nende eraelulise seiga ülespanemiseks.

14% vastajatest ütles, et nad on internetis avaldatuga oma perele head teinud. Näiteks on avalikult tunnustanud pereliikmete saavutusi, jagades sellekohaseid linke või kirjutanud blogisse; andnud infot eelseisvate ürituste kohta, kus pereliige osaleb ja niimoodi publikut kutsunud; müünud asju ja sel moel pere eelarvesse raha saanud; aidatakse nõu ja jõuga kaasa pereliikmete tegemistele, nt koostatakse materjalid mingi tegevuse jaoks, otsitakse transporti ja elukohta, koostatakse sugupuud, küsitakse mõne lihtsama probleemi puhul nõu ja saadud vastusest on praktilist kasu olnud.

Kuue vastaja arvates on nende tegevus pereliikmele ka halba põhjustanud. Nii on blogis kirjutatu solvanud pereliiget; sugulased ei ole vaimustatud sellest, et nendelt küsimata pandi liiga isiklikke andmeid Geni.com keskkonnas sugupusse; internetis avaldatuga on ennast sisse räägitud, mis omakorda põhjustas pereliikmele asjatut muret. Üks vastaja on arvestanud ka tulevikus tekkida võiva pahameelega, kui lapsed ühel hetkel saavad teadlikuks titepiltidest või ütlustest, mille lapsevanemad on üles pannud.

Enamik (60%) ei tea, kas teised pereliikmed on nende kohta internetis midagi head või halba avaldanud. 35% väidab, et neile ei ole oma inimesed head teinud. Ainult 5% tunnustab, et neile on mingit kasu tulnud sellest, et keegi perest on midagi internetis avaldanud. Näiteks tänu Geni sugupuule on loodud nüüdseks tihedamad suhted sugulastega, kellega muidu poleks suhelnud; ühe inimese hobi on uusi kaasaelajaid saanud; kui keegi perekonnast saadab/jagab mõnda humoorikat pilti või linki või kirjutab inimese kohta kiitva teksti, tekitab see emotsionaalselt hea tunde.

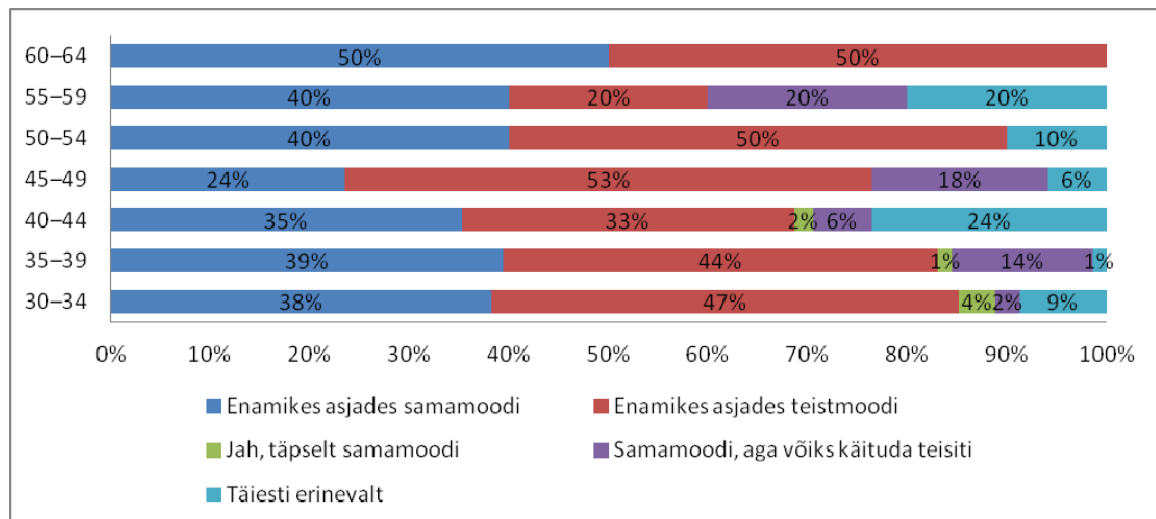
Enamik küsitlusele vastajaid kinnitas, et interneti vahendusel saab oma pereliikmete tegemistega paremini kursis olla, vt diagramm 4 järgmisel lehel.

Diagramm 4. Interneti vahendusel on võimalik pereliikmete tegemistega paremini kursis olla.

Turvalisus

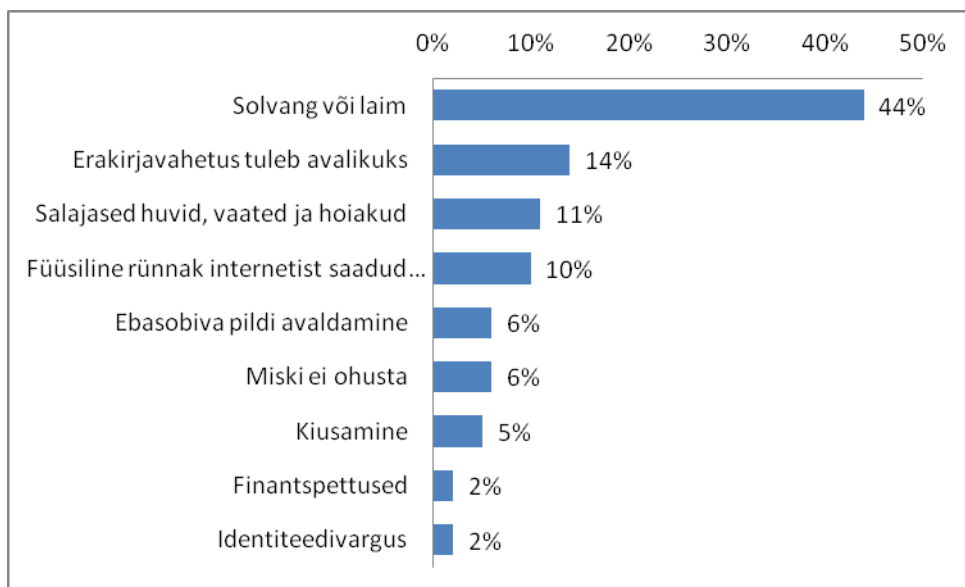
Küsimusele „Kas Teie arvates käitutakse internetis samamoodi nagu päriselus“, jagunesid vastajad suuresti kahte rühma: 43% arvas, et enamikes asjades teistmoodi, neile sekundeeris 37%, kes arvasid, et enamikes asjades samamoodi. 2% hinnangul ei ole päriselul ja internetikäitumisel vahet, kõik käib ühtemoodi. 8% arvates käitutakse samamoodi, kui päriselus, aga võiks teistmoodi. Ning 10% arvates on käitumismustrid täiesti erinevad. Meeste ja naiste arvamused selle küsimuse osas kattuvad. Erinevused tulevad välja vanuserühmade vastuseid vaadates. Näiteks keegi üle 45aastastest vastajatest ei arva, et internetis käitutakse täpselt samamoodi kui päriselus. Üle 60aastastel on üsna must-valge (digi)maailmapilt, kus esines ainult kaht tüüpi vastuseid, enamikes asjades samamoodi ja enamikes asjadest teistmoodi.

Diagramm 5. Kas internetis käitutakse samamoodi kui päriselus.

Internetis valitsevate ohtude kohta esitati küsimus valikvastustega ning seda sai soovi korral täiendada vaba teksti vastusega. Kõige suuremaks ohuks enda kohta millegi solvava avaldamist. 6% vastas, et neid ei ohusta internetis üldse mitte midagi.

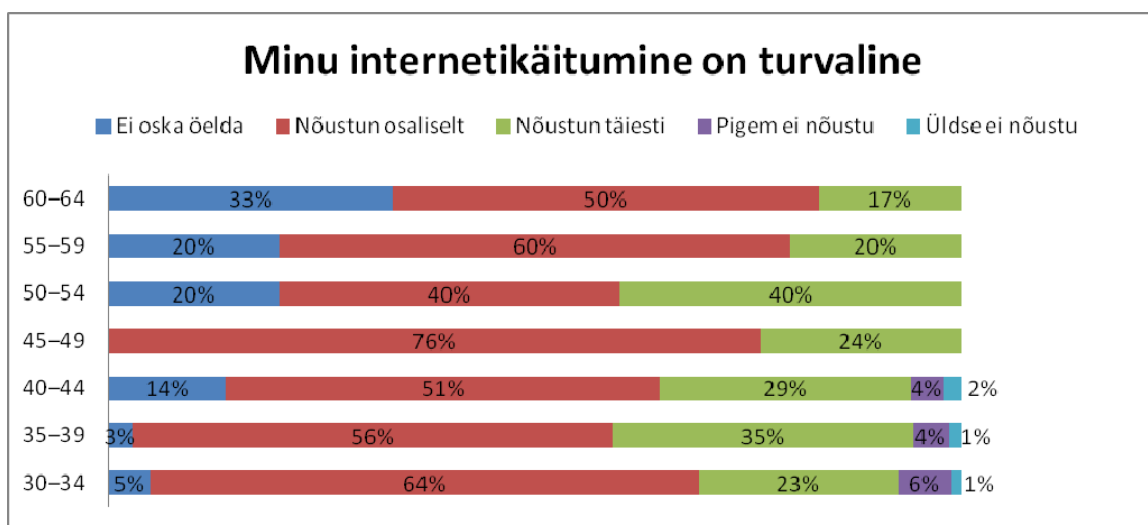

Diagramm 6. Ohud, mida internetis nähakse.

Kui küsiti, kes võib internetis kõige rohkem kahju teha, arvas üle kolmandiku (34%), et nemad ise on endale kõige suurem ohuallikas. Järgmisena nimetati võõraid (28%), päriselu tuttavaid ja internetituttavaid kardetakse peaaegu võrdselt (14% ja 16%). Vanemate ja nooremate vastajate vastuste järgi ei ole vahet, et nooremad kardaksid rohkem interneti- ja vanemad päriselu tuttavaid või päris võõraid. Sõpru (2%) ja pereliikmeid (1%) hinnatakse väga väikseks ohuks.

Küsimise ka hinnangut vastaja internetikäitumise turvalisuse kohta. Valdav enamik (88%) arvab, et nad käituvad enda suhtes turvaliselt. Sarnane on vastajate hinnang ka enda internetikäitumisele pereliikmete suhtes – 90% kinnitab turvalist käitumist. Vahet naiste ja meeste osas eriti ei ole. 57% meestest ja 59% naistest mõnavad osaliselt turvalist käitumist, 25% mehi ja 30% naisi väidavad end täiesti turvaliselt käituvat. Vahe tuleb sisse vanuse pinnalt. Kõige enesekindlamalt väidavad vastajad vanuses 45–49, et nad käituvad turvaliselt – 100% vastajatest. Ebaturvalist käitumist kinnitavad väikses osas nooremad kasutajad vanuses 30–44 aastat. Vanuse kasvades kasvab ka ebakindlus – mida vanemad vastajad, seda rohkem ei oska nad öelda, kas nad käituvad internetis turvaliselt. Tervelt kolmandik üle 60aastaseid vastajaid ei oska enda käitumisele hinnangut anda. Neid vastajaid, kelle peres on alla 18aastaseid lapsi ja kes kinnitavad, et nad käituvad oma pereliikme, sh ka lapse suhtes turvaliselt, on natuke vähem (89%), kui neid, kelle peres alaealisi lapsi pole (93%).

Diagramm 7. Kasutajate hinnang vanusegruppide järgi enda internetikäitumisele.

Suurem osa vastajaist (65%) on pereliikmetega arutanud, kuidas internetis käituda, 35% ei ole seda teinud. Nii mehed kui ka naised on selles osas üsna võrdsed, 64% meestest ja 65% naistest on selle teema kodus üles võtnud. Suurem protsent tuleb välja neil vastajatel, kellel on peres alaealised lapsed. Võib arvata, et 71% mehi (isaid) ja 72% naisi (emasid) on rääkinud lastega internetiturvalisusest. Vastajate haridustaseme järgi võiks eeldada, et haritumad inimesed on teadlikumad ning arutavad turvalisuse teema üle ka kodus. Seda kinnitavad tulemused¹¹, et ainult keskharidusega vastajate seas oli nende inimeste osakaal suurem, kes sel teemal pereringis ei räägi (52% vs. 48%). Keskeri- ja (rakendusliku) kõrgharidusega inimeste hulgas oli nende osakaal suurem, kellel on internetiturvalisus kodus jutuks tulnud.

Kuigi suurem osa kasutajaist hindas enda käitumist turvaliseks, ei tea 64%, kust saaks infot turvalise võrgukäitumise kohta. Need 34%, kes teavad, nimetasid esimese allikana ikkagi interneti. Viidati arvutikaitse.ee, peremeedia.ee, rajaleidja.ee, lapsnetis.ee, fiksustinetissa.fi, Veebivenna ja veebikonstaabli lehtedele. Nimetati ka tuttavaid IT-inimesi ja töökoha IT-spetsialiste, kellelt nõu küsida. Eestlasele omaselt mainis mitu vastajat kainet talupojatarkust. Vähem toodi välja meediat ja koolitust.

¹¹ Kuna põhiharidusega vastajaid oli ainult üks, siis ühe vastuse põhjal selle kategooria kohta üldistust teha ei saa.

Küsitlusele vastajatel paluti vabateksti vastusena nimetada, mida nad ise saaksid teha, et neil endil ja nende lähedastel internetis turvaline oleks. Vastused jagunesid viide gruppi.

1. Seadme turvalisus ehk turvaline internetiühendus, viirusetõrje, tulemüür, arvuti rämpsust puhtana hoidmine.
2. Piirangud isiklikule infole ehk kasutada turvalist parooli, mitte avaldada enda salasõna ja kasutajanime, mõelda enne avaldamist, milliseid andmeid üles panna, mitte jagada isiklikku infot, seadistada privaatsuse seaded.
3. Digijälg ehk pidada meeles, et internetis säilib kogu tegevuste ajalugu.
4. Netikett ehk suhtuda internetis lugupidavalt endasse ja teistesse interneti-kasutajatesse.
5. Elukestev õpe ehk teha endale ja oma lähedastele selgeks, kuidas internetti kasutada veel turvalisemalt, ise õppida, kuidas oleks õigem ja ohutum.

4.2.2. Intervjuud

Vahendid

Intervjueeritavatel paluti kõigepealt selgitada, mida nad mõistavad uusmeedia all. Kõik vastajad nimetasid internetti. Kõige sagedamini lisati täpsustusena, et Facebook.

Küsimusele, kuidas intervjueeritav ise hindab enda mobiili- ja arvutikasutuse oskust, vastasid kõik, et heaks või väga heaks.

Küsitlusest selgus, et kõige sagedamini aetakse mobiili ja interneti vahendusel igapäevaseid asju. Intervjueeritavatel paluti kirjeldada kõige tavalisemat peresuhtluse olukorda uusmeedia vahendusel. Enamik ütles, et helistab mobiiliga, sest see on kõige kiirem ja vahetum.

Arvuti vahendusel ma ei suhtle üldse pereliikmetega, kui midagi vaja on, siis ma helistan (N33).

See, mis arvutis toimub, see on rohkem selline pläkutamine. Kui on ikka midagi vaja, siis kasutatakse telefoni. Ma ei istu kogu aeg arvutis, seega ei ole mõtet sinna saata, et mul on midagi pakilist. (M36)

Kui ma olen tööl ja laps tuleb koolist ja ma olen internetis, siis üle Skype'i. Aga telefoni teel on tavaline. SMS-e saadame ka. (N40)

Helistan, kui midagi vaja on, saadan sõnumeid. (N63)

Samas nimetati sõnumivahetusprogrammi sagedat kasutust.

Skype'i aken on kogu aeg lahti ning mõnel juhul ei helista me mitu päeva, aga iga päev kirjutame üksteisele. (M36)

Üldiselt kirjutame MSN-s. Aga ka muid kanaleid ka trehvab. Vahepeal on Facebook ja mõnikord harva on Gmaili keskkonnas see vestlus. (M47)

Skype'iga on hea Ameerikaga suhelda, mu vend elab seal. Telefoniga sinna tund aega ei räägiks. (M51)

Intervjueeritavatelt küsiti, millises staatuses on uusmeedia vahendid nende peres. Kõikidel on mobiiltelefonid ning vähemalt üks arvuti. Internetti peetakse pereliikmeks, see tähendab, et koduses majapidamises on arvuti(d) olemas ning pidevalt lahti ja võrku ühendatud. Mõnel juhul eelistatakse arvutit silmast-silma suhtlusele.

Kui tal on kõrvaklapid peas ja muusika mängib kõvasti, ma ei viitsi talle eemalt karjuda. Kirjutan talle Skype'i ja kogu lugu. (N40)

Nendes peredes, kus üks pereliige ei asu füüsiliselt (ühises) kodus, siis aitab internet nende perel koos püsida.

Kui õhtul oled Skype'is sees, mul on see kogu aeg lahti, mees tuleb ka, siis me räägime õhtul nagu saaks kodus pärast tööd kodus kokku. Jagame päevasündmusi nagu ühes ruumis viibiv pere. (N40)

Teisalt võtab pidevalt sisselülitatud arvuti ja võrgus olemine perede ühist aega ära.

Meil on kaks arvutit. Nii kui keegi näeb, et arvuti on vaba, nii see, hops, kaenlasse, oma tuppa ja uks vahelt kinni ja siis on teda sealt juba väga raske sealt välja saada (M51).

Lastel on ikka mingi piirang peal. Kui ta arvutisse tuleb, siis me lepime mingi aja kokku, kui kaua ollakse ja sellest peetakse ka kinni. (M47)

Privaatsus ja eetika

Veerand küsitlusele vastanutest jagab oma pere ja kodu kohta internetis infot, viiendik laadib oma pereliikmetest pilte üles. Sotsiaalmeedia kaudu luuakse pigem oma pere tegemiste jäädvustuste kaudu kuvandit, mida esitletakse kontaktidele. Intervjueeritavatel sooviti teada, millise pildi nad on enda arvates oma perest ja kodust loonud. Kõik intervjueeritavad vastasid kõigepealt, et nad ei loogi mingit kuvandit. Täpsustades, millist infot internetti üles pannakse, selgub, et pigem näidatakse koosolemise ja koos tegemiste positiivset poolt.

Ma panen mõne laheda pildi, kus me oleme lapsega käinud. Aga seda, et ma nüüd kirjutan, et täna hommikul ärkas mu mees üles ja tõi mulle kohvi voodisse... Mees lööks mu maha, kui ma sellise asja kirjutaksin.(N33)

Põhiliselt panen pildimaterjali. Mul ei ole seal väga palju võrreldes mõne teise kasutajaga, aga üht-teist siiski on. (M47)

Samas annavad suhtlusvõrgustikud võimaluse olla kursis oma (eeskätt kaugemate) pereliikmete tegevustega.

Ma olen sealt leidnud oma kaugemad lähisugulased, kellega me ei suhtle, ütleme, et kes on noored, noh, onutütred ja täditütred. Ma näen ära nende pered, keda ma pole näinud, ja nende reisirid. Külla ma neile ei lähe, kõik on mööda maailma laiali, aga nad mind ka oma sõbraks liitnud ja ma näen lihtsalt nende elukäigu ära. (N55)

Kuna küsitlusest ei saanud teada, kas pereliikmega seotud info avaldatakse viimase nõusolekul, küsiti seda intervjuudes. Intervjueeritavatest ei ole ükski, kes on oma pere ja koduga seotud postitusi teinud, selleks asjaosaliselt pereliikmelt luba küsinud.

Ei küsinud. Mul on elukaaslasega üks pilt ja õega üks pilt. Laste pilte ei ole ma põhimõtteliselt pannud. Ja ma ei tea, et nemad minu omi väga oleks pannud. (M47)

Otseselt küsinud ei ole. Kui ta ei taha, et pilt näha oleks, eks siis võtan maha. (N40)

Ma ei ole ta käest seda kunagi küsinud, aga ta ei ole kunagi ka öelnud, et ma ei tohiks panna. (N33)

Need, kes midagi ei avalda, on teinud seda teadlikult.

Kasutustingimustes on kirjas, et ettevõtte võib su andmed maha müüa sellele, kes paremini maksab. Ei taha, et tal oleks neid andmeid kellelegi müüa. (M36)

Jääb mulje, et vaikimisi eeldatakse, mis ei ole keelatud, on lubatud. Samas näitasid intervjuueeritavad üles mõistmist, et nad on valmis postituse eemaldama, kui seda soovitakse.

Taunimisvääreks peetakse liigse intiimsuse ja peretülide avalikku eksponeerimist.

Arvamusi pereasjade kohta, suhete kohta ma ei paneks. Peretülide Facebooki vahendusel klaarimine läheks üle piiri. (N40)

Igasugused intiimsed asjad võiksid jääda omavahele. Ma olen näinud, et kui on tuline paarisuhe, siis näidatakse selliseid pilte, kus on kaks inimest koos, aga minuarust on see rohkem privaatne asi, seda ei peaks kogu maailmale lehvutama. (M47)

Päriselu jäetakse elamata ja elatakse virtuaalelu. Inimesed on virtuaalmaailmas palju avatumad. Nad unustavad ära, et neil on abikaasad ja lapsed. (M51)

Turvalisus

Peatükis 3.2. selgus varasematest uuringutest, et pereliikmetega võrgus kohtudes või suheldes käitatakse suures plaanis samamoodi kui reaalelus. Kui Manguse (2010) tööst tuli välja, et lapsed ja noored ei ole huvitatud väga oma vanemaid sõbraks võtma, peljates nendepoolset kontrolli, siis intervjuudest tuli välja sama asja teine tahk. Intervjuueeritavad, kellel on lapsed, on väga huvitatud oma laste tegemisest internetis. Kontrolli vajadus tuleneb vastajate sõnul ainult sellest, et nemad lapsevanemana tahaksid kaitsta oma lapsi internetis tekkida võivate ohuolukordade eest. Kõigi intervjuueeritavate lapsed on olnud nõus vanemad enda sõbraks lisama.

Ma rääkisin talle, et kui tal peaks midagi sellist juhtuma, et tema kohta avaldatakse midagi või tema kohta ilmub midagi, mida tema pole teinud, siis

andku mulle kohe teada. Või kui keegi välja pressib või mida iganes. Ärgu sellist asja enda teada hoidku. Mul on sellise asja kogemus olemas, ma tean, mida teha, et sellest lahti saada või teatada kuhugi. (N40)

Eks ma jälgin möödaminnes ka, mis ta teeb, sest arvuti on meil ühiskasutatavas ruumis, siis on silmaga näha ka, mis seal toimub. (M47)

Mulle ei meeldi, kui nad panevad välja oma isikuandmeid. Ma olen hoiatanud, et ei pandaks välja oma iga, sünnikuupäeva, elukohta. Meil on puberteedialised tüdrukud, ei taha, et nad hakkaksid eputama napilt rietatud piltidega, see tõmbab nagu mesi herilasi ligi. Siia maani on nad sellest kinni ka pidanud. (M51)

Intervjuudest selgus, et kardetakse nii seadme turvalisuse kui ka seal sees oleva sisu pärast.

Ma ise wifit eriti ei kasuta. Kui lapsi kodus pole, siis ma lülitan wifi välja. Ja mul on ruuter parooliga kaitstud. (M47)

Ruuterile panin WEP koodi peale, et igaiüks ikka juhtme kaudu sisse ei tule. (N33)

Ma pelgan kõige rohkem seda, et kui mul arvuti ära varastatakse ja siis saab sisse häkkida ja kõike kasutada. Aga mobiiliga on nii, et ei tahaks avalikult rääkida, et keegi ei kuuleks. (N55)

Siiski tajutakse ka liigse mugavuse ohtu, kui kogu elu koondatakse ühte kohta kokku.

Mobiiltelefon ja internet koos on suhteliselt ohtlik kombinatsioon. Inimesed on oma nutitelefonesse sisse pistnud kõik oma paroolid ja ei pea neid meeles, mis tähendab, et kui see telefon neil ära kaob või taskust ära rotitakse, siis põhimõtteliselt ükskõik kes loeb su postkasti ükskõik kui kaua. (M36)

Intervjueeritavatel paluti nimetada, mida nad tajuvad internetis ohuna.

Raha väljapetmist. Kui ma midagi ostan internetist ja müüja kaob koos rahaga, see on potentsiaalne oht. Või siis mingi uus pahavara, mille vastu ei ole patchi ja mis tuleb ootamatult. Ja praeguse seisuga ma pelgan natuke seda ideed ACTAst. (M36)

Kõige suurem oht on igasugused viirused. Sissehakkimist kardan, kui keegi tunneb huvi konkreetset minu arvuti sisu vastu. (M47)

Üleüldine on see kübersõda, millest kõik räägivad. Aga mu tütar ütles eile, et mul on kogu aeg ID-kaardi lugeja taga ja kaart seal sees, et ära hoia, mine tea, kes võib ära tõmmata. (N55)

Ju see on, et sinu kohta saadakse absoluutselt kõik teada, perekonnaseisud ja asjad. Kõik on „sõbrad“. (N63)

Oma pere ringis teatakse siiski üksteise kasutajatunnuseid ja PIN-koode, sest inimest usaldatakse.

Aga eks ma oma abikaasa internetipanga koodi tean. Ja enda oma annaks küll tüdrukule, kui ta küsiks. (N 63)

Seda kinnitab ka küsitlusest saadud tulemus, et oma pereliikmeid peetakse endale internetis kõige väiksemaks ohuks.

4.2.3. Facebooki postitused

Küsitlusest ja intervjuudest selgus kasutajate teadlik hoiak, et peresiseid asju ei taheta eriti jagada, kui siis kindla ringi inimestega ehk Facebookis „sõpradega“. Sellele hoiakule otsiti kinnitust Facebookis avaldatud kodu ja/või pereeluga seostatavate postituste kaudu. Avaldatut analüüsiti privaatsuse riskide kaudu, mis võivad avaldaja või tema pereliikme või kohta anda auditooriumile sobimatut infot või osutada ebatavaliseks.

Võimalike riskidena võeti arvesse vanust, suhte-/perekonnaseisu, pereliikmeid, kodu (aadress), tähtpäevi, intiimsusavaldusi, reisimist ja puhkust, sööki, alkoholi, suitsetamist, narkootikume. Kogutud märksõnu töödeldi Wordle.net keskkonnas ja saadi sõnapilv, millest enam esinenud sõnade järgi saab välja tuua põhiriskid.

Diagramm 8. Privaatsuse ja turvalisuse riskid.

Lisas 3 esitatud näited on toodud peamiste internetiturvalisuse nõuannete järgi, mille vastu on eksitud. Postituste näited on küsitluse ja intervjuudest saadud vastuste valguses jahmatavad. Nii sõnas kui ka pildis oli jagatud isikliku sisuga infot. Mööda on mindud turvalisuse ja privaatsuse põhireeglist: mida eristatavamat infot sa jagad, seda ettevaatlikum pead olema, kellega sa seda jagad. Üldmulje on, et Facebooki seina kasutatakse argitegevuste jäädvustamiseks. Jagatav info on üsna hinnangulise sisuga. Mõni postitus on humoorikas, mis peaks täitma arvatavasti meelelahutuslikku funktsiooni. Praktilise suunitlusega postitustes küsitakse nõu või palutakse mingit teavet jagada. Samas tahetakse saada auditooriumilt toetust („meeldimist“) või kaastunnet. See läheb kokku teooriaga (Lee 2008), et infot jagatakse seepärast, et teised ka sama emotsiooni kogeksid.

Kogutud postitustes on esindatud kõik kategooriad, mis on potentsiaalse privaate rikkumise ja turvariskina välja toodud. Nii on jagatud uue kodumaja pilti koos täpse aadressi ning rõõmusõnumiga, et me elame nüüd siin. Kui majapidamisse on tekkinud uued asjad, siis nende lisandumisest teavitatakse, nt et uus küttekolle on vastu võetud pereliikme staatusesse. Kui kodu on sassis, siis ei häbeneta pilti selle segadusega ka üles panna. Pakutakse oma elukohta välja, et keegi tuleks, elaks ja hoolitseks teatud aja. Elukoha muutuse ja isiklike suhete seos on üsna ilmne – uus suhe, uus elupaik. Kui juba on kokku kolitud, siis postitatakse oma perekonna igapäevaseid tegemisi. Perepilte on

viisakaid studioversioonis, kui ka selliseid, mille puhul tasub mõelda, kas üles laaditud pilt võib kelleski ebasobivat huvi tekitada, nt lapsest magamistoas vannilinas. Paarisuhetest annab aimu, mida üks pool on teisele saatnud, aga saaja ei hoia seda ainult enda teada.

Soovitust, et perekonnas peaks olema selgeks tehtud käitumisjuhised pereväärtuste kohta ning jälgida tuleks, mida lapsed veebis teevad, on vanemad ilmselt ise valesti mõistnud, kui panevad lastega seotud infot välja. Kohati jääb mulje, et lapsevanemad ei anna endale aru, et laps ei pruugi teada ega tahta, et tema pildid või ütlused on internetis avaldatud. Pere piiridest väljapoole minnes võib liigne koduse elu avaldamine saada takistuseks ka väljaspool kodu. Näiteks kui ema postitab sageli, et ta laps on jälle haige, siis taustauuringut tegev tööandja ei pruugi sellise info põhjal teda tööle võtta.

Kõik postitused on saanud meeldimisi ja/või neid on kommenteeritud, seega on täitnud need eesmärgi suhtlemisvajaduse ja populaarsusjanu rahuldamiseks.

4.2.4. Analüüsi kokkuvõte

Magistritöös keskenduti eelkõige peresuhtlusele interneti ja mobiiltelefoni vahendusel, sellest tulenevalt esitati kolm uurimisküsimust, millele allpool varasemate uuringute ja teooriate kontekstis vastatakse. Järelduste põhjal on järgmises peatükis esitatud soovitused ja ettepanekud turvaliseks ja eetiliseks interneti- ja mobiilisuhtluseks.

Uusmeedia vahendeid kasutus peresuhtluses

Analüüsi tulemused näitasid, et üle 30aastased inimesed kasutavad aktiivselt, st mitu korda päevas, mobiili ja arvutit peresuhtluseks. Kuigi vastajad ütlesid, et nad üldiselt kasutavad uusmeedia vahenditest kõige rohkem arvutit, siis pereliikmega suhtlemiseks eelistatakse siiski mobiiltelefoni. See kinnitab, et telefon on kiirem ja mugavam vahend, mis enamasti on inimesel kogu aeg kaasas ja saab alati kontakti. Siia lisandub ka personaalsuse moment – sa kuuled teise inimese häält.

Kui intervjueeritavatel paluti nimetada uusmeedia vahendeid ja kõige sagedamini anti vastuseks Facebook, siis sellest võib järeldada, et eelkõige seostuvad uusmeediaga sotsiaalvõrgustikud.

Magistritöö uuringu tulemused kinnitavad Christenseni uuringut (2009), et IKT vahendite omaksvõtt ja kasutamine on muutunud just peresisese suhtluse lahutamatuks osaks. Üle 90% küsitlusele vastajaist kasutab mobiiltelefoni ja arvutit peresuhtluses. Nagu üks intervjueeritav tabavalt nimetas, internet on nende pere liige ja selleta enam ei saa. Vajadust ja huvi teiste inimeste, sh pereliikmete tegemistega kursis olla kinnitab ka Licoppe'i termin *ühendatud kohalolek* ehk kui inimesega ei ole füüsiliselt võimalik samas kohas viibida, siis arvuti või mobiili vahendusel saab igal hetkel temaga ühendust. See nähtus, kus üks pereliige ei ela mingil põhjusel ühises kodus, nt töötab või õpib välismaal ja suhtleb kodustega interneti, nt Skype'i vahendusel, sai kinnitust.

Sarnast tendentsi kirjeldas ka Mangus (2010) noorte inimeste puhul, väites, et „üks peamine põhjus ja eesmärk, miks intervjueeritavad sotsiaalseid võrgustikke kasutavad, on soov olla pidevalt kursis teiste kasutajate eluga, jälgida, mida teised teevad ning olla ühtlasi ka ise nähtav, kättesaadav ja informeerida enda kohta käivast teisi“.

Meshi (2006) leitud seos internetikasutuse ja pere ühtekuuluvustunde vahel tuleb ka uuringust välja. Interneti vahendusel koordineeritakse eelkõige igapäevategemisi kui ka lihtsalt antakse lähedasele endast märku. Sama asja teine külg, võimalikud probleemid ja konfliktid, leiab samuti kinnitust. Intervjueeritavad nimetasid, et liigne arvutis olemine röövib pere ühist aega, millal saaks koos midagi teha. Intervjueeritavad, kellel olid lapsed, väljendasid muret, et laps tahab rohkem arvutis olla, kui selle asemel koos vanemaga midagi teha.

Interneti- ja mobiilikasutaja peresuhtluse eetilisus

Mobiili- ja internetiühendus on pereelu toimimisel tähtsal kohal. Selle abil on võimalik säilitada olemasolevaid ja harjumuspäraseid peresuhtluse vorme (Kennedy jt 2008), sotsiaalvõrgustikud mõjutavad positiivselt lähisuhteid (Utz 2011) ning isikliku elu info avalikustamine näitab suhete paremat korraldamist, kogemuse jagamist ja uhkustamist (Lee jt 2008).

Digimaailmas ei ole eraldi eetikakategooriaid, pädevad samad reeglid, mis reaaleluski. Siiski on erinevad autorid (Ess 2009, Himanen 2003, Solove 2002) jõudnud seisukohale, et virtuaalmaailma eetika väljendub privaatsuses. See, mida sa avalikult ei teeks, see ei

ole ka eetilise. Elukogemus peaks üle 30aastastele internetikasutajatele siinkohal justkui eelise andma. Internetikasutajate uuringud näitavad aasta aastalt enam vanemate inimeste osatähtsuse suurenemist (comScore 2011, socialbackers 2012), see ei ole laste ega noorte pärusmaa. Kuid täiskasvanud inimesed on varmad avaldama oma vanust, perekonnaseisu, pildialbumeid ja staatuse uuendusi (Nosko jt 2010). Küsitlusest selgus, et üle poole vastajatest on andnud loa oma kasutajakonto sisu näha suvalistel inimestel ehk kõigil või sõprade sõpradel. Seega puudub kontroll selle üle, kes, mida ja mis eesmärgil inimese kohta teada saab.

Teadmine, et koduseid asju võõrale ei räägita, on vastajatel siiski olemas. Küsitluse vastustes nimetati, et ei tohi avaldada isikliku sisuga infot ja tuleb hoolikalt valida ka netituttavaid. Kuid piirid, mis on kodune asi, on väga erinevad. Enda asju ei taheta või julgeta avaldada, kuid huvi teiste inimeste sama sisuga (isikliku) info vastu on olemas, nii küsitlusest kui ka intervjuudest selgus, et sotsiaalvõrgustikus avaldatud info põhjal saavad vastajad pereliikme tegemistega paremini kursis olla. Selle kinnituseks on 70% küsitlusele vastajaist, kes väitsid, et nad jälgivad, mida nende pereliikmed internetis teevad ja avaldavad.

Vastajad on loonud endale kasutajakontod sotsiaalvõrgustikkesse ja kasutavad suhtlus-tarkvarasid. Nende enda hinnangul on nad üle keskmise targad arvutikasutajad, samas ei teadnud paljud, kas ja millised privaatsusseaded (kellele, mida ja kui palju avaldatakse) nende kontodel on. See näitab, et inimesed ei ole kas aru saanud või on neil ükskõik, mis nende eraeluliste andmetega internetis toimub. Asja teine külg võib olla, et sotsiaalvõrgustikust ei leia kasutaja seda kohta üles, kus saaks privaatsuse seadeid muuta või on nende muutmine liiga keeruline.

Osad vastajad siiski on muutnud (osanud muuta) oma privaatsusseadeid. See näitab, et inimestel on olemas piirid, kust maalt ja mida avalikkusega jagada. Erinevus on selles, et enda kohta võib avaldada igasugust isikliku sisuga infot, aga teiste kohta mitte. Siinkohal saab täheldada vastuolu, kui näiteks avaldatakse pilte, kus on ka pereliige peal (sageli ka märgitud), aga pereliikme käest ei ole avaldamiseks nõusolekut küsitud. Eriti käib see laste kohta, kui vanemad, sageli uhkusega, avaldavad oma lapse pilte, tegemisi ja ütlemissi, mõtlemata, milliseid tagajärgi see tulevikus tuua võib.

Intervjueeritavad leidsid, et kodutülide, sügavate tunnete ja intiimsete hetkede eksponeerimine veebikeskkondades ei ole õige koht. Arvati, et eraelulised emotsioonid peaks välja elama kuskil mujal kui internetis. Üldine hinnang oli sellisele käitumisele tauniv.

Küsitletud hindavad oma internetist tegutsemist passiivseks ehk nad pigem vaatavad ja loevad seda, mida teised on üles pannud, kui ise avaldavad midagi. Sellist passiivset jälgimist on Siibak (2009) nimetanud ka virtuaalse muljekujunduse esimeseks raamistavaks staadiumiks, mille eesmärk on jälgida enda ümber toimuvat ja luua selle põhjal hiljem enda isiklik muljekujunduse strateegia. Võib arvata, et vastajad ei ole väga kogenud ega pikaajalised sotsiaalvõrgustike kasutajad, kui nad on veel passiivses või ootel olekus. Ise passiivne olles ei saa ära unustada, et teised on aktiivsed ning oma tegevuste kaudu teevad ka passiivsed kasutajad nähtavaks. Nii toob Murumaa (2010:50) välja, et kasutajainfo võib koguneda teiste kasutajate poolse kollektiivse tegevusena (piltide märkimine, seinale postitamine, gruppidega liitmine). Määravaks saab hoopis see, kui palju sellest infost on vabalt kõigile osapooltele kättesaadav ja kui palju tehtud ligipääsetavaks vaid „sõpradele“. Seega ei saa kasutaja kindel olla, et kui ta ise endast ja oma perest mitte midagi ei avalda, siis seda infot interneti vahendusel ka kätte ei saa. Küsitlusest ja intervjuudest selgus, et vastajad tahavad ja mingil määral ka suudavad kontrollida enda suhtlusvõrgustike auditooriumi. See tähendab, et „sõpradeks“ lisatakse sotsiaalvõrgustikes enamasti inimesi, keda tuntakse ka päriselus.

Enamik kasutajaid ei tea, millist mõju nende veebikäitumine pereliikmetele avaldab. Heauskselt arvatakse, et pigem on see ikka positiivne, kui avaldad pereliikme tegemisi, mõni üksik tunnistas, et tema tegevus on andnud põhjust muretsemiseks või lausa halba teinud. Ärevaks teeb see, et praegused kasutajad ei teadvusta võimalust, et tulevikus ei pruugi nad ise või nende pereliikmed rahul olla selle infoga, mida nad on avaldanud. Näiteks ei ole keegi intervjueeritavatest, kes on oma pereliikmetest fotosid üles laadinud, selleks pildil olnud inimes(te)lt luba küsinud.

E-turvalisus peresuhetes

Vastajaid, kes arvasid, et internetis käitutakse enamikes asjades teistmoodi kui päriselus, oli ainult 5% rohkem kui neid, kelle hinnangul on enamik asju teistmoodi. Soo lõikes arvamustel vahet pole, kuid vanuserühmade kaupa analüüsides on erinevus olemas.

Näiteks keegi üle 45aastastest vastajatest ei arva, et internetis käitutakse täpselt samamoodi kui päriselus. Selle järgi võib arvata, et vanemad inimesed eristavad päris ja virtuaalmaailma selgemini kui nooremad.

Küsitluse vastuste järgi hindab valdav enamik oma e-käitumise nii enda kui ka pereliikmete suhtes turvaliseks. Siingi ei tule erisust sisse sugude, vaid hoopis vanuse järgi. Mida vanemad vastajad, seda ebakindlamad nad on, kas nad käituvad internetis turvaliselt. Üsna ootuspärane oli, et kõrgema haridustasemega inimesed on turvateadlikumad ja räägivad sellest ka pereliikmetega. Vastajaid, kelle peres on alaealisi lapsi ja kes arutavad pereliikmega e-turvalisust, on samuti rohkem, kui neid, kellel väikseid lapsi pole. See näitab, et kodu on see koht, kus saab inimestes arendada digitaalset kirjaoskust, muu hulgas ka e-turvakäitumist.

Küsitlusest selgus, et kasutajad teavad, et tuleb kasutada keerulisi paroole, neid mitte jagada, vaadata, kellega internetis suhelda, isikliku sisuga infot mitte üles panna. Samas tuli intervjuudest välja, et tegelikult vähemalt oma pereringis teatakse üksteise sisseelogramise kasutajatunnuseid või PIN-koode. See näitab, et digitaalset privaatsuse piire ei osata veel täpselt tõmmata.

E-turvakäitumise puudujäägina võib välja tuua oskuste ja teadmiste puudumise, millel võib olla kaks aspekti. Ühe äärmusena ei avalda kasutaja mitte midagi, sest ta ei saa aru, kuidas see käib ja milleks seda vaja on. Teisalt tuleb mängu info liigne jagamine (ingl *oversharing*), mis tuli välja Facebooki postituste analüüsist. Teisel juhul ei saa inimene arvatavasti aru selle auditooriumi suurusest, kes saavad tema postitust näha ega taju postituse sisu sobilikkust. See, mis on mõeldud kitsamale ringile, võib võõrastele paremal juhul nalja teha, halvemal juhul kujundab postitajast negatiivse kuvandi. Kuna kasutaja ei oska või taipa internetis ise privaatsuse seadeid muuta, siis võibki kogu info soovimatult maailmale näha olla.

Uuringust selgus, et paljud vastajad arvavad, et kui nad on passiivsed ja ise midagi ei tee, siis nad on kaitstud. Samas võib passiivsus ka negatiivne olla. Näiteks jälgitakse pereliikmete tegevust internetis, aga ei sekkuta, kui avaldatu on inimese arvates sobimatu. Mingit ohtu endale, perele ega kodule avaldatu põhjal üldjuhul ei tajuta. See on ohumärk, kui inimene arvab, et temaga ei juhtu mitte midagi. Enda kohta eraeluliste perekonnaga seotud andmete avaldamise osas jagunevad vastajad enam-vähem pooleks. Nii on pooled

nõus oma sotsiaalvõrgustike profiilis avaldama oma perekonnaseisu ja -liikmed. See näitab, et perekonna e-turvalisus on kui liikuv märklaud.

Kui Mangus (2010) ja Murumaa (2010) toovad mõlemad noorte puhul välja virtuaalsete kogukondadega liitumise põhjusena kuulumis- ja suhtlemisvajaduse ja populaarsusjanu, ja Lee jt (2008) viitab täiskasvanute puhul info avalikult teiste ette toomise põhjusena suhete paremat korraldamist, kogemuse jagamist ja uhkustamist, siis küsitluses üle 30ste täiskasvanute puhul seda uuringus otsesõnu ei nimetatud, küll aga kinnitasid seda intervjuueeritavad ja seda on näha ka postituste analüüsist saadud tulemustest. Jagatakse ikkagi positiivse alatooniga asju, mis võiksid meeldida „sõpradele“ ning postituse all klõpsataks *meeldib*-nuppu.

Võimalik kaitsemehhanism on ümbritseda ennast internetis päriselust tuttavate inimestega. Nii peavad küsitlusele vastajad päriselu tuttavaid, sõpru ja pereliikmeid endale internetis kõige vähem ohtlikuks.

Võttes aluseks Prensky digitaalsete immigrantide teooria – vanem generatsioon on digimaailmas saamatum ning ebavõrdsemas olukorras oma tehniliste oskuste vähesuse tõttu – siis see hüpotees kõigis uurimisküsimustes kinnitust ei leidnud. Tegelikult ei ole olemas vanusel põhinevat binaarset jaotust digitaalne põliselanik ja immigrant. Zuri digitaalsete immigrantide kategoriseerimine vältijast innuka kasutajani leidis kinnitust. Intervjuudest selgus, et üle 30 aastaste seas on nooremad inimesed pigem innukad vastuvõtjad ning vanuse kasvades on suund vastumeelse kasutaja ja vältija suunas. Pigem tuleb lähtuda korrigeeritud seisukohast, et vanus ei ole see tegur, mille järgi hinnata digitehnoloogia kasutajat. Hinnangu saab anda hoopis inimese digitaalse kirjaoskuse järgi. Ka vanemad inimesed õpivad järjest enam erinevaid seadmeid kasutama, sest neil on sageli majanduslik eelis endale neid lubada.

Eesti puhul ei saa siiski ära unustada, et me oleme ennast ise pidanud eeskujulikuks e-riigiks ning lapsed ja noored on saanud võrreldamatult rohkem koolitust ja õpetust ning vanemad on võimaldanud neile järjest paremaid ja võimalusterohkemaid seadmeid. See on tekitanud olukorra, kus lapsed on tugeva tehnilise baasiga, mis annab neile teatud mõttes üleoleku oma (vana)vanematest, sest nad peavad ennast paremaks arvutikasutajaks ning seetõttu tahavad peresuhetes ennast tehnika abil ja vahendusel kehtestada. Teisisõnu, laps kasvatab peret, sest ta arvab, et ta teab arvutist rohkem ja sellevõrra on tal rohkem õigusi. Siit on näha peretraditsiooni ja paradigma muutumist – nutitelefon ja

arvuti on tõstnud laste väärtust perekonnas. See teema väärrib selles valguses kindlasti edasi uurimist.

Uuringust selgus, et kasutajad teavad, kuidas uusmeedia vahenditega eetilisel ja turvaliselt ringi käia ehk sissejuhatuses püstitatud hüpotees saab kinnitust. Samas see pilt, mis sotsiaalvõrgustikes avaneb, kinnitab probleemi olemasolu – kasutajad avaldavad vabatahtlikult kõikvõimalikku infot endast, oma perest ja kodust, alustades perepuhkustest kuni söögikordadeni välja – ja lükkab hüpoteesi ümber. Seega on jätkuv vajadus õpetada ja juhendada inimesi, et suund oleks digitaalse arukuse poole, olenemata vanusest. Võimalik, et üsna varsti on käes see aeg, kui Prensky pakutud termin *homo sapiens digital* tähistab ühtmoodi nii tehnikataiplikku noort kui ka elukogenud vanainimest.

4.3. Ettepanekud ja soovitused

Analüüsi tulemusi aluseks võttes saab välja pakkuda mõned ettepanekud toetamaks tavakasutaja igapäevast eetilist ja turvalist interneti- ja mobiilisuhtlust, soovitusi teenusepakkujatele ning mõtteid, kuidas võiks riigi tasandil olla ohutu e-käitumine olla korraldatud.

Interneti- ja mobiilikasutajale

Peresuhtluse puhul internetis ja mobiiliga võiks kasutada sama lähenemist, mis läheb kokku ühelt poolt kodus kokku lepitud käitumisviisiga ja teisalt üldtunnustatud moraalinormidega.

- Kaitse ja hoiu oma koduseid asju nii, nagu sa päriselus seda teed.
- Teadvusta, et sotsiaalvõrgustik on avalik koht.
- Pane ise paika privaatsuse piirid, kes ja mida sinu avaldatud infost näevad, seisa ise selle eest, et soovimatu info võõraste silmade-kõrvade ette ei satuks.
- Ära jaga oma kasutajatunnuseid ja PIN-koode isegi mitte pereliikmetele.

- Küsi pereliikmelt luba enne, kui avaldad tema kohta käivat isikliku sisuga infot.
- Kustuta postitus, kui pereliige seda sinult palub.
- Elukaaslase lahkudes vaheta peale välisukse luku ka arvuti, mobiili, sotsiaalvõrgustike salasõnad.
- Küsi nõu oma (lapse)lapselt, kellele koolis õpetatakse e-turvalisust.

Kõik nimetatud punktid saab kokku võtta kolme lihtsa käsuga, mida meeles pidada ja järgida: ära ole edev, ole ettevaatlik, käitu targalt.

Teenusepakkuja

Teenusepakkujana on siinkohal mõeldud telekommunikatsioonifirmat, kes pakub mobiili- ja internetiteenust ning saidipidajat, kelle loodud sotsiaalvõrgustikus kasutaja käib.

- Anna võimalikult täpselt sõnastatud (turva)juhiseid.

Praegu on puudus lihtsalt sõnastatud eestikeelsed samm-sammulistest ekraanipiltidega juhenditest, kuidas ühes või teises keskkonnas või seadmel seadeid muuta. Üleilmsetes võrgustikes olevaid seadeid on võõrkeelt oskamata vähese kogemusega arvutikasutajal raske või võimatu seadistada.

- Privaatsusseaded ja jagatava info selekteerimine peaksid olema arusaadavamad ja mitmekülgsemad.
- Teenuslepingu sõlmimisel peaks kaasa antama infomaterjal (nt voldik) võimalikest ohtudest selle teenuse kasutamisel. See võib tunduda alguses ärihuve piiravat, sest teenust tarbitakse vähem. Aga kui pahane klient lahkub, siis pikemas perspektiivis tuleb see teenusepakkujale kahjuks.
- Korralda koostöös riigiga internetikoolituse kolmas etapp „Vaata maailma“ ja „Ole kaasas“ järjena.

Riik

- Sotsiaalministeeriumi haldusalas tegutseb laste turvalise interneti koostöögrupp, kuhu on kaasatud erinevad riigiasutused, lastekaitseorganisatsioonid ja internetiga seotud ühendused. Koostöögrupp ei pea keskenduma niivõrd lastele, kui peredele ja vanematele inimestele ehk tegevust võiks laiendada kõigile. Jätkata mõlemat tegevust paralleelselt, olemasolevat ei tohi ära unustada, head teemad peavad olema kestlikud. Seaduste ja programmidega saab reguleerida perepoliitikat ja teadlikkuse tõstmist.
- Sotsiaalministeerium peaks tegelema sellega, et inimesed oleksid teadlikud e-politsei olemasolust. Teha lihtsalt leitavaks, kust ja millist abi saab, kui kodaniku või tema lähedast internetis kiusatakse, jälitatakse, midagi välja pressitakse või identiteet varastatakse. Inimene peaks seda samamoodi teadma nagu hädaabinumbrit 112.
- Kaitseministeerium peaks teavitama laiemalt küberturvalisusest, praegu on tavakodanikul arusaam sellest kui mingist sõjalise iseloomuga asjast.
- Laiemas plaanis digitaalse kirjaoskuse arendamine, et kodanikud jõuaksid digitaalselt aruka inimese staatusesse. Mida rohkem teenuseid ja võimalusi inimestele pakutakse, seda enam on vaja kõigis neis valdkondades teadlik olla.

Kokkuvõte

Magistritöö "Digitaalsete immigrantide uusmeediakasutus peresuhetes eetika ja turvalisuse aspektist" eesmärk oli välja selgitada üle 30aastase interneti- ja mobiilikasutaja arusaamad sellest, mida võib oma eraelust ja peresuhetest uusmeedia kaudu jagada ehk kuidas mõistavad inimesed uusmeedia puhul eetilisi küsimusi; milliseid turvariske teadvustatakse; teha järeldused võimalikest suundumustest.

Töös on antud ülevaade uusmeediast vahenditest ja nende kasutamisest, selgitatud perekonna kui esmase digitaalse kirjaoskuse omandamise koha tähtsust ning vaadeldud, kuidas mõjutab tehnoloogia peresuhteid. Selgitatud on ühte võimalikku lähenemist vanematele inimestele, kes kasutavad arvutit ja mobiiltelefoni, Prensky digitaalsete immigrantide teooria näitel.

Eesmärgi täitmiseks korraldati veebiküsitlus 241 kasutaja seas ja intervjueriti seitsmet inimest. Lisaks koguti esmaseid andmeid sotsiaalvõrgustikust Facebook kasutajate postitustena (nii tekstid kui ka pildid), mille sisu viitas kodu- ja pereelule.

Uuringu tulemuste põhjal saab öelda, et üle 30aastased inimesed teavad teoreetiliselt, kuidas tuleb internetis ja mobiiliga suhelda, et järgitud oleks turvalisuse nõudeid ning enda ja oma pereliikmete privaatsust. Samas praktikas seda ei järgita ning ikkagi on olemas turva- ja privaatsusrisk. Kõigest hoolimata pannakse üles pilte oma kodust ja pereliikmetest, viimastelt selleks luba küsimata. Avalikult jagatakse oma pere tegemisi ning uhkustatakse lastega. Kuigi kasutajad hindavad oma privaatsust kõrgelt, ei tea nad siiski, kes on internetis nende auditoorium ning kuidas täpselt oma kontosid seadistada.

Täiskasvanud, kellel on alaealised lapsed, muretsevad uusmeediakasutuse puhul pigem oma laste kui enda pärast. Vanemad inimesed on jällegi arvamusel, et nende (peaaegu) täiskasvanud lapsed oskavad ja teavad rohkem ning usaldavad kogu "arvutimajanduse" nende hoolde, arvates, et nende endiga ei saagi midagi juhtuda.

Selgus ka, et inimesed on usaldavad, mis puudutab kodust või pere ühist tehnoloogiakasutust, näiteks pereliikmetega jagatakse kasutajatunnuseid. Põhjendatakse, et kui päriselus üksteise privaatseid asju teatakse, miks ei peaks siis internetiski teadma.

Praegu on huvitav aeg. Tehnika areneb meeletu kiirusega. Uusi mobiiltelefoni ja arvuti mudeleid jõuab tarbijani iga päev. Infot nende kasutamise võimaluste kohta esitavad tootjad ja müüjad positiivses võtmes. Ohtudest ja riskidest teavitamine jääb selle kõrval varju. Tehnika kasutajatel, eriti vanematel inimestel võib asjakohasest teabest puudu jääda, kuidas nende seadmetega turvaliselt interneti pakutavaid võimalusi kasutada. Nii äärmuslikuks kui tubakatoodete ja alkoholi puhul minna ei tasu, et märgistada toode ohutussildiga, kuid nii üksikisiku kui ka riigi tasandil peaks olema teada, mis võib hooletu interneti- ja mobiilikasutuse tagajärg olla.

Tulemuste analüüsi põhjal pakutakse välja soovitusel tavakasutaja, teenusepakkuja ja riigi tasandil, et suunata interneti juurde toodud inimesed aruka arvuti- ja mobiilikasutamise poole inimese vanusest ja kasutuskogemusest hoolimata.

Magistritööst ei selgunud, kuidas on peres rollid digitehnoloogia kasutuselevõtu tõttu muutunud, see oleks aines edasisteks uuringuteks. Kuna värske EU Kids Online uuring väidab, et Eesti on kõrge internetikasutuse ja kõrge riskiga riik, oleks huvitav teada saada, kas Eesti areneb samamoodi kui Euroopa ja Ameerika või on olukord teistsugune. Praeguste andmete põhjal on lapsed arvatavasti targemad ega allu vanematele, tehnika on igapäevaeluga nii tihedalt läbipõimunud, et selleta enam ei saa, siis vanemate inimeste osakaalu suurenemine nii uute digiseadmete kasutuselevõtul kui ka suhtlusvõrgustikes kasvatab nende kasutuskogemust. Ei maksa imestada, kui varsti saab uuringutest lugeda et 35+ kasutajad on uusmeedia suurim ja teadlikem kasutajarühm.

Abstract

Title: Ethical and Safety Aspects of New Media Usage in Family Relationships by Digital Immigrants

Keywords: internet, new media, digital immigrant, family, social network, ethics, privacy, e-safety

This Master thesis gives an overview of new media essence, ethical and e-safety aspects of digital world. The focus is on family as a social group and the scope is about procedures related to social software and social networks in family relations. The goal is to find out the perceptions of over 30-year old Internet and mobile user and to make conclusions on trends.

The empirical study is based on a web survey with 241 respondents, seven interviews and an analysis of social network Facebook posts. Based on the results the users' behaviour patterns are identified.

The findings of the research suggest that present day 30+ people give their own share to the information society by exchanging family related information on social networking sites. The messages posted in Facebook are predominantly positive; people want to create a nice image of their family life. The results of this study showed that people value their privacy and in theory they know the rules of safe internet behaviour. In reality they don't exactly perceive the audience who can access rather private information. This gives rise to the safety aspect.

The research concludes with guidelines and recommendations to user, service provider and state that could lead to computer and mobile users paying closer attention to safe usage of new media devices and social networks. Users should pay attention their privacy settings in social networks and realise that the audience is bigger than just "friends". Service providers should inform consumers more thoroughly about the potential risks of using digital devices and services. The State has several programmes on e-safety but their emphasis is on children and young people. The idea is good and must continue but programmes should be expanded to older people as well.

Further research could include an examination of how digital technology affects family roles, particularly the relationship between parents and children.

Kasutatud allikad

- Arvuti- ja informatsioonieetika.** Eetikaveeb. Tartu ülikooli eetikakeskus.
<http://www.eetika.ee/arvutietika> [20.03.2011]
- Baym, Nancy K.** 2010. Personal Connections in the Digital Age. London : Polity Press
- Bayne, Siân; Ross, Jen.** 2007. The 'digital native' and 'digital immigrant': a dangerous opposition. Annual Conference of the Society for Research into Higher Education (SRHE) December 2007. www.malts.ed.ac.uk/staff/sian/natives_final.pdf [01.09.2011]
- Becker, Justin; Chen, Hao.** 2009. Measuring Privacy Risk in Online Social Networks.
<http://www.cs.ucdavis.edu/~hchen/paper/w2sp09.pdf> [25.04.2012]
- Berman, Saul; Kesterson-Townes, Lynn.** 2012. Beyond digital. Connecting media and entertainment to the future. IBM Institute for Business Value.
<http://www-935.ibm.com/services/us/gbs/thoughtleadership/ibv-beyond-digital.html>
[23.04.2012]
- Cenite, Mark; Detenber, Benjamin H.; Koh, Andy W.K.; Lim, Alvin L.H.; Soon, Ng Ee.** 2009. Doing the right thing online: a survey of bloggers' ethical beliefs and practices. New Media Society. Vol 11, pp 575–597.
- Chesley, Noelle; Johnson, Britta E.** 2010. Information and Communication Technology, Work and Family.
http://wfnetwork.bc.edu/encyclopedia_entry.php?id=17210&area=All [18.03.2011]
- Christensen, Toke Haunstrup.** 2009. 'Connected presence' in distributed family life. New Media Society. Vol 11, pp 433–451.
- Christofides, Emily; Muise, Amy; Desmarais, Serge.** 2010. Privacy and Disclosure on Facebook: Youth and Adults' Information. Disclosure and Perceptions of Privacy Risks.
http://www.psychology.uoguelph.ca/faculty/desmarais/files/OPC_Final_Report-Facebook_Privacy.pdf [25.04.2012]
- comScore 2010 European Digital Year in Review, The.** 2011.
<http://www2.comscore.com/l/1552/0EuropeDigitalYearinReview-pdf/3451s2>
[14.09.2011]
- Digital Natives.** <http://youthandmedia.org/wiki/Glossary> [18.03.2011]
- van Dijk, Jan.** 2006. The Network Society. 2nd edition. London : Sage
- eMarketer.** 2012. Smartphone Population Gains Users, Young and Old.
<http://www.emarketer.com/Article.aspx?R=1008998> [25.04.2012]
- Ess, Charles.** 2009. Digital media ethics. Cambridge, Malden : Polity Press

Gaiser, Ted J; Schreiner, Anthony E. 2009. A Guide to Conducting Online Research. London : Sage Publications.

Górniak-Kocikowska, Krystyna. 1996. The computer revolution and the problem of global ethics.

http://www.southernct.edu/organizations/rcs/oldsite/resources/research/global_info/gorniak/comp_rev_intro.html [15.04.2012]

Himanen, Pekka. 2003. Häkkerieetika ja informatsioonijastu vaim. Tallinn : Kunst.

Infoühiskond. 2010. Statistikaameti kogumik. http://www.stat.ee/publication-download-pdf?publication_id=21188 [18.03.2011]

Internetiturvalisus. 15–74 aastase elanikkonna küsitlus. November 2010. Turu-uuringute AS. <http://www.targaltinternetis.ee/wp-content/uploads/2010/11/K%C3%BCsitlus-internetiturvalisusest1.pdf> [18.03.2011]

Joinson, Adam; McKenna, Katelyn; Postmes, Tom; Reips, Ulf-Dietrich. 2007. Oxford Handbook of Internet Psychology. New York : Oxford University Press.

Kalmus, Veronika; Karu, Kersti; Komp, Lennart; Runnel, Pille; Pruulmann-Vengerfeldt, Pille; Siibak, Andra; Ugur, Kadri. 2011. Riskid ja turvalisus internetis: Euroopa laste vaatenurk. Peamiste tulemuste eestikeelne kokkuvõte. EU Kids Online'i uuring. [http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EUKidsII%20\(2009-11\)/EUKidsExecSummary/EstoniaExecSum.pdf](http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EUKidsII%20(2009-11)/EUKidsExecSummary/EstoniaExecSum.pdf) [30.03.2012]

Karahasanović, Amela; Brandtzæg, Petter Bae; Heim, Jan; Lüders Marika; Vermeir, Lotte; Pierson, Jo; Lievens, Bram; Vanattenhoven, Jeroen; Jans, Greet. 2009. Co-creation and user-generated content – elderly people's user requirements. Computers in Human Behavior. Volume 25, pp. 655–678.

Kennedy, Tracy L.M.; Smith, Aaron; Wells, Amy Tracy; Wellman, Barry. 2008. Networked families. Parents and spouses are using the internet and cell phones to create a “new connectedness” that builds on remote connections and shared internet experiences. <http://www.pewinternet.org/Reports/2008/Networked-Families.aspx> [21.03.2011]

Klaster. 2011. Uuringufirma Klaster valimi suuruse kalkulaator. <http://www.klaster.ee/valim.html> [12.10.2011]

Laherand, Meri-Liis. 2008. Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn : Infotrükk.

Lederer, Scott; Hong, Jason; Dey, Anind K.; Landay, James. 2004. Personal Privacy through Understanding and Action: Five Pitfalls for Designers. Personal and Ubiquitous Computing 8: 440–454. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/summary?doi=10.1.1.4.4407> [14.04.2012]

- Lee, Doo-Hee; Im, Seunghee; Taylor, Charles R.** 2008. Voluntary Self-Disclosure of Information on the Internet: A Multimethod Study of the Motivations and Consequences of Disclosing Information on Blogs. *Psychology & Marketing*. Vol. 25 (7), pp 692–710.
- Lister, Martin; Dovey, Jon; Giddings, Seth; Grant, Iain; Kelly, Kieran.** 2008. *New Media. A critical introduction*. Second edition. London: Routledge
- Livingstone, Sonia; Haddon, Leslie; Görzig, Anke; Ólafsson, Kjartan.** 2011. *EU Kids Online. Final Report*. September 2011.
[http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20\(2009-11\)/EUKidsOnlineIIReports/Final%20report.pdf](http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20(2009-11)/EUKidsOnlineIIReports/Final%20report.pdf) [17.10.2011]
- Lopez, Lori Kido.** 2009. The radical act of 'mommy blogging': redefining motherhood through the blogosphere. *New Media Society*. Vol 11, pp 729–747.
- Mackay, Hugh.** 1997. *Consumption and everyday life: culture, media and identities*. London: Open University Press/Sage.
- Mangus, Heldi.** 2010. Sotsiaalse kapitali kogumine sotsiaalsete võrgustike veebikeskkondades. Magistritöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.
<http://dspace.utlib.ee/dspace/handle/10062/15360> [02.04.2011]
- Marsh, Jackie.** 2011. Family digital literacy. Real project conference, 24th May 2011.
<http://www.slideshare.net/REAL-project/family-digital-literacy-professor-jackie-marsh> [25.03.2012]
- Mayfield, Antony.** 2008. What is Social Media?
http://www.icrossing.co.uk/fileadmin/uploads/eBooks/What_is_Social_Media_iCrossing_ebook.pdf [12.04.2011]
- Martin, Allan.** 2006. A european framework for digital literacy. *Nordic Journal of Digital Literacy*.
http://www.idunn.no/ts/dk/2006/02/a_european_framework_for_digital_literacy?languageId=2 [25.04.2012]
- McKenzie, Jamie.** 2007. Digital nativism, digital delusions and digital deprivation, *From now on: the educational technology journal*, vol 17, no 2, November 2007.
<http://fno.org/nov07/nativism.html>. [14.09.2011]
- Mesch, Gustavo S.** 2006. Family Relations and the Internet: Exploring a Family Boundaries Approach. *The Journal of Family Communication*. 6(2), 119–138.
- Murumaa, Maria.** 2010. Auditooriumi tähtsus ja roll uue meedia keskkonnas. Magistritöö. Tartu ülikool.

Nosko, Amanda; Wood, Eileen; Molema, Seija. 2010. All about me: Disclosure in online social networking profiles: The case of Facebook. *Computers in Human Behavior*. Volume 26, pp. 406–418.

Palfrey, John; Gasser, Urs. 2008. *Born digital. Understanding the first generation of digital natives*. New York : Basic Books.

Park, Jong-Hee; Patriya S. Tansuhaj; Richard H. Kolbe. 1991. The Role of Love, Affection, and Intimacy In Family Decision. *Advances in Consumer Research* Volume 18, pp. 651–656. <http://www.acrwebsite.org/volumes/display.asp?id=7231> [18.03.2011]

Prensky, Mark. 2001. Digital Natives, Digital Immigrants. <http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf> [02.04.2011]

Prensky, Marc. 2009. H. Sapiens Digital: From Digital Immigrants and Digital Natives to Digital Wisdom. http://innovateonline.info/pdf/vol5_issue3/H._Sapiens_Digital-From_Digital_Immigrants_and_Digital_Natives_to_Digital_Wisdom.pdf [23.10.2011]

Reiss, Ira L. 1965. The Universality of the Family: A Conceptual Analysis. *Journal of Marriage and The Family*, 27, pp 443–453.

Rubtsova, Polina. 2011. *Privaatsus sotsiaalvõrgustikes. Bakalaureusetöö*. Tallinna Ülikool. Informaatika instituut.

Saar, Andrus. 2010. Muutused Eesti väärtushinnangutes aastail 1990–2008. Eesti inimarengu aruanne 2009. Tallinn : Eesti Koostöö Kogu. Lk 108–114.

Seybert, Heidi. 2011. Internet use in households and by individuals in 2011. *Statistics in focus* 66/2011. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-11-066/EN/KS-SF-11-066-EN.PDF [26.02.2012]

Siibak, Andra. 2009. Self-presentation of the „Digital Generation“ in Estonia. Doktoritöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut. <http://dspace.utlib.ee/dspace/handle/10062/10593> [23.01.2012]

Silverstone, Roger; Haddon, Leslie. 1996. Design and the domestication of information and communication technologies: Technical change and everyday life. In R. Silverstone & R. Mansell (Eds.), *Communication by design: The politics of information and communication technologies* (44–74). Oxford, England : Oxford University Press.

Sobel, John. 2010. State of the blogosphere, 2010. <http://technorati.com/blogging/article/what-topics-and-trends-day-2/> [21.03.2011]

socialbackers. Social Media Statistics. <http://www.socialbakers.com/facebook-statistics/estonia> [21.04.2011]

- Solove, Daniel J.** (2002). Conceptualizing Privacy. California Law Review, Vol. 90, p 1087. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=313103 [24.01.2012]
- Staying Safe Survey.** 2009. Young People and Parents' Attitudes around Internet Safety. Synovate (UK) Ltd.
<https://www.education.gov.uk/publications/eOrderingDownload/DCSF-RR183.pdf>
[31.03.2011]
- Utz, Sonja.** 2011. The Role of Social Network Sites in Romantic Relationships: Effects on Jealousy and Relationship Happiness. Journal of Computer-Mediated Communication. Volume 16, Issue 4, pp 511–527.
<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1083-6101.2011.01552.x/pdf> [13.04.2012]
- Veidemann, Brit.** 2010. Eesti tööealise rahvastiku väljarändepotentsiaal aastal 2010. Sotsiaalministeeriumi toimetised nr 8/2010.
http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V2ljaanded/Toimetised/2010/toimetised_20108.pdf [29.04.20102]
- Ward, Katie.** 2005. Internet consumption in Ireland – Towards a 'Connected' Domestic Life. - Media, technology and everyday life in Europe. From information to communication. Editor Roger Silverstone. Pp 107–124. London : Routledge.
- Zur, Ofer; Zur, Azzia.** 2011. On Digital Immigrants and Digital Natives: How the Digital Divide Affects Families, Educational Institutions, and the Workplace. Zur Institute. Online Publication. http://www.zurinstitute.com/digital_divide.html
[14.09.2011]

Lisad

Lisa 1. Küsimustik „Üle 30aastaste inimeste interneti- ja mobiilikasutus peresuhetes“

Olen Tallinna Ülikooli multimeediumi ja õpisisüsteemide eriala magistrant ning uurin enda magistritöös üle 30aastaste inimeste interneti- ja mobiilikasutust peresuhetes eelkõige eetika ja turvalisuse aspektist.

Küsitlus on anonüümne ning vastuseid kasutatakse ainult magistritöös. Küsimustele vastamiseks kulub kuni 15 minutit.

Kui soovite midagi minult küsida, siis saatke mulle e-kiri anne.zimbrot@gmail.com ning vastan esimesel võimalusel.

Anne Zimbrot

Tärniga (*) küsimused on kohustuslikud

1. Milliseid uusmeedia vahendeid Te kasutate? *

Märkige kõik, mida kasutate.

- Ilma internetiühenduseta mobiiltelefon
- Nutitelefon
- Lauaarvuti
- Sülearvuti
- Tahvelarvuti
- Pihuarvuti
- Digifotoaparaat (mis ei kasuta filmi)
- Digivideokaamera (mis ei kasuta filmi)
- Muusikamängija (mp3-mängija, pulkpleier)
- Muu:

2. Kui kaua olete arvutikasutaja olnud? *

- Ei ole kunagi kasutanud
- Vähem kui 1aasta
- 1–3 aastat
- 4–6 aastat
- 7–10 aastat
- Üle 10 aasta

3. Kui kaua olete mobiilikasutaja olnud? *

- Ei ole kunagi kasutanud
- Vähem kui aasta
- 1–3 aastat

- 4–6 aastat
- 7–10 aastat
- Üle 10 aasta

4. Kui sageli kasutate arvutit? *

- Mitu korda päevas
- Kord päevas
- Paar korda nädalas
- Kord nädalas
- Paar korda kuus
- Mõned korrad aastas
- Harvemini kui kord aastas
- Ei kasutagi

5. Kui sageli kasutate mobiiltelefoni? *

- Mitu korda päevas
- Kord päevas
- Paar korda nädalas
- Kord nädalas
- Paar korda kuus
- Mõned korrad aastas
- Harvemini kui kord aastas
- Ei kasutagi

6. Kui sageli helistate oma pereliikmetele? *

- Mitu korda päevas
- Kord päevas
- Kord paari päeva tagant
- Kord nädalas
- Paar korda kuus
- Mõned korrad aastas
- Harvemini kui kord aastas
- Ei helistagi

7. Kui sageli suhtlete oma pereliikmetega arvuti vahendusel? *

- Ei suhtle üldse

- Mitu korda päevas
- Kord päevas
- Kord paari päeva tagant
- Kord nädalas
- Paar korda kuus
- Mõned korrad aastas
- Harvemini kui kord aastas

8. Millist vahendit kasutate pereliikmetega suhtlemiseks kõige rohkem? *

- Telefonikõne
- E-kiri
- Välksõnum (nt sõnumid MSN-s või Skype'is)
- Postitus sotsiaalvõrgustikus
- Kirjutan blogisse
- Säutsun Twitteris
- Kõne internetitelfoniga (nt Skype)

9. Kas Teil on mõnes internetikeskkonnas kasutajakonto? Nt Facebookis, Skype'is jms. *

Kui vastate 'ei', siis jätkake vastamist 22. küsimusest „Kas Te jälgite, mida Teie pereliikmed internetis teevad?“

- Jah
- Ei

10. Millistes sotsiaalmeedia kanalites Teil on kasutajakonto?

Palun pange linnuke kõigi kanalite ette, mida kasutate.

- Facebook
- Google+
- LinkedIn
- MySpace
- Netlog
- Odnoklassniki
- Orkut
- Rate
- Google Talk
- ICQ
- MSN Messenger

- Skype
- Vimeo
- Youtube
- Flickr
- Nagi
- Picasa
- Blogspot (Blogger)
- Wordpress.com
- Twitter
- Foorumid
- Muu:

11. Märkige ära tegevused, mida Te internetis teete.

Märkida saab mitu tegevust.

- Vaatan, mida teised on kirjutanud, milliseid pilte ja/või videosid välja pannud. Ise aktiivselt ei suhtle.
- Kirjutan pidevalt enda Facebooki seinale.
- Panen välja enda tehtud pilte ja/või videosid.
- Kommenteerin teiste postitusi, kirjutisi, pilte, videosid.
- Pean blogi.
- Säutsun Twitteris.
- Otsin tööalaseid kontakte (nt LinkedInis)
- Muu:

12. Kas Teie kasutajakonto on avalik?

Avaliku all on silmas peetud, et Teie nime järgi saab kasutajat otsida ning see kuvatakse otsimootorite tulemustes.

- Jah
- Ei
- Ei tea

13. Kellele Te olete andnud loa vaadata oma andmeid?

- Kõigile kasutajatele
- Ainult enda kontaktidele
- Kontaktide kontaktidele
- Kontaktide hulgast piiratud ringile kasutajatele
- Mitte kellelegi

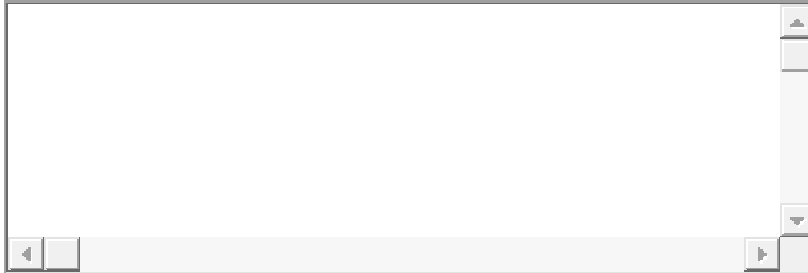
Ei tea

14. Kas Te olete märkinud kasutajakontole oma perekonnaseisu?

Jah

Ei

Palun põhjendage, miks.

15. Kas Te kirjutate internetis midagi oma pereliikmete kohta?

Jah

Ei

16. Kas Te kirjutate internetis midagi oma kodu kohta?

Jah

Ei

17. Millise sisuga pilte Te panete endast internetti üles?

Märkida saab mitu kategooriat.

Koduses õhkkonnas tehtud pildid, ka koos pereliikmetega

Peopildid

Reisipildid

Portreed

Pildid töö- ja/või koolikaaslastega

Muu:

18. Millise sisuga tekste Te internetti kirjutate?

Nt blogisse, Twiterisse, sotsiaalvõrgustikesse, foorumitesse

Igapäevased tegemised

Kodu ja pere

Jagan kultuuriürituste kohta infot

Jagan reisimuljeid

Küsin mõne probleemi kohta nõu

Kirjutan töö- ja/või koolikaaslastest

Avaldan arvamust teiste kirjutatu kohta (nt kommentaarid mõne artikli või postituse juures)

Muu:

19. Palun järjestage sageduse järjekorras, milliseid perekondlikke asju te mobiiltelefoni ja interneti vahendusel korraldate.

1 on kõige sagedasem, 5 kõige harvem

	1	2	3	4	5
Igapäevaelu korraldus (logistika, majapidamistööd, poeskäigud jms)	☐	☐	☐	☐	☐
Perekondlikud tähtpäevad	☐	☐	☐	☐	☐
Pereliikme heaolu kontroll (nt kas on turvaliselt ühest kohast teise jõudnud)	☐	☐	☐	☐	☐
Töö või õppimisega seotud küsimused	☐	☐	☐	☐	☐
Vabaaja tegevused (trennid, kontserdid, teater, kino, väljasõidud)	☐	☐	☐	☐	☐
Muu	☐	☐	☐	☐	☐

Kui lisasite valiku 'muu', palun nimetage, mis see on.

20. Kas Te olete midagi internetis avaldanud ja teinud sellega oma pereliikmetele head?

Jah

Ei

Kui jah, siis palun kirjeldage, mis see oli.

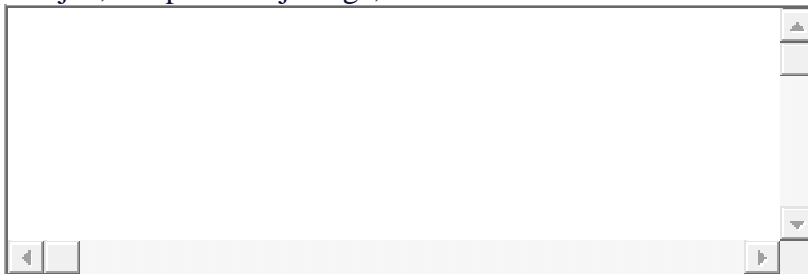

21. Kas Te olete midagi internetis avaldanud ja teinud sellega oma pereliikmetele halba?

Jah

Ei

Kui jah, siis palun kirjeldage, mis see oli.

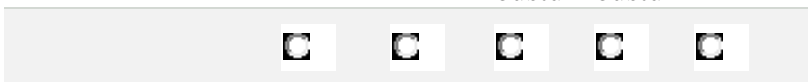
22. Kas Te jälgite, mida Teie pereliikmed internetis teevad? *

Jah

Ei

23. Tänu internetile on mul võimalus olla paremini kursis oma pereliikmete tegemistega. *

Nõustun täiesti
Nõustun osaliselt
Pigem ei nõustu
Üldse ei nõustu
Ei oska öelda

24. Kas Teie pereliikmed on internetis avaldanud midagi, mis on Teile head teinud? *

Jah

Ei

Ei oska öelda

Kui jah, siis palun kirjeldage, mis see oli.

25. Kas Teie pereliikmed on internetis avaldanud midagi, mis on Teile halba teinud? *

- Jah
- Ei
- Ei oska öelda

Kui jah, siis palun kirjeldage, mis see oli.

26. Kui keegi tahab Teie kohta internetis midagi kirjutada ja/või pildi/video üles panna, peab ta enne seda Teilt luba küsima. *

Nõustun täiesti	Nõustun osaliselt	Pigem ei nõustu	Üldse ei nõustu	Ei oska öelda
--------------------	----------------------	-----------------------	-----------------------	------------------

☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

27. Igal inimesel on õigus internetis jagada enda kohta isikliku sisuga tekste, pilte, videoid. *

Nõustun täiesti	Nõustun osaliselt	Pigem ei nõustu	Üldse ei nõustu	Ei oska öelda
--------------------	----------------------	-----------------------	-----------------------	------------------

☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

28. Igal inimesel on õigus internetis jagada teiste kohta isikliku sisuga tekste, pilte, videoid. *

Nõustun täiesti	Nõustun osaliselt	Pigem ei nõustu	Üldse ei nõustu	Ei oska öelda
--------------------	----------------------	-----------------------	-----------------------	------------------

☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

29. Kas Te teate, millist infot Teie kohta internetis leidub? * Näiteks olete enda kohta andmeid otsinud.

- Jah
- Ei
- Ei oska öelda

Kui vastasite 'jah', siis kas olete nõus sellega, mida on avaldatud?

- Jah
- Ei

Palun põhjendage.

30. Kas Teie arvates käitutakse internetis samamoodi nagu päriselus? *

Jah, täpselt samamoodi	Enamikes asjades samamoodi	Samamoodi, aga võiks käituda teisiti	Enamikes asjades teistmoodi	Täiesti erinevalt

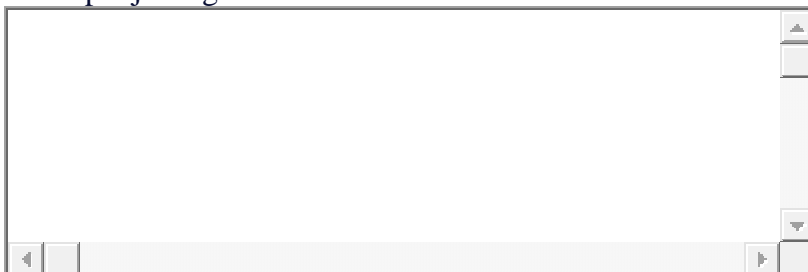
☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

31. Kas Teie arvates saab internetis tegutseda anonüümselt? (Nt kirjutada midagi võõra nime alt nii, et see välja ei tule) *

Nõustun täiesti	Nõustun osaliselt	Pigem ei nõustu	Üldse ei nõustu	Ei oska öelda

☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Palun põhjendage *

32. Milline on Teie arvates suurim oht, mis Teid internetis ohustab? *

- Avaldatakse minu kohta midagi solvavat või laimavat.
- Keegi paneb minust ebasobiva pildi üles.

- Erakirjavahetus tuleb avalikuks.
- Minu huvid, vaated ja hoiakud, mida ma päriselus ei avalda, tulevad välja selle järgi, millistel lehekülgedel ma käin (nt usk, poliitilised vaated, natsism, porno, terrorism).
- Keegi kiusab mind järjepidevalt.
- Internetist saadud info põhjal rünnatakse mind füüsiliselt.
- Muu:

33. Kes saavad Teile internetis kõige rohkem kahju tekitada? *

- Teie ise
- Internetituttavad
- Pereliikmed
- Sõbrad
- Päriselu tuttavad
- Võõrad
- Muu:

34. Minu praegune internetikäitumine on mulle turvaline. *

Nõustun täiesti	Nõustun osaliselt	Pigem ei nõustu	Üldse ei nõustu	Ei oska öelda
--------------------	----------------------	-----------------------	-----------------------	------------------

-

35. Minu praegune internetikäitumine on minu pereliikmetele turvaline. *

Nõustun täiesti	Nõustun osaliselt	Pigem ei nõustu	Üldse ei nõustu	Ei oska öelda
--------------------	----------------------	-----------------------	-----------------------	------------------

-

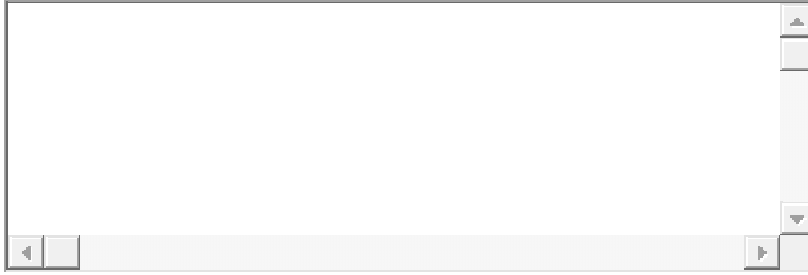
36. Kas olete pereliikmetega arutanud, kuidas internetis käituda? *

- Jah
- Ei

37. Kas Te teate, kust saab infot turvalise võrgukäitumise kohta?*

- Jah
- Ei

Kui jah, siis palun kirjutage, kuskohast.

38. Mida Te saate teha, et Teil internetis turvaline oleks? Nimetage vähemalt 3 võimalust. *

- 1.
- 2.
- 3.

Vastaja üldandmed

Vastaja sugu *

- Mees
 Naine

Kui vana Te olete? *

- Alla 30
 30–34
 35–39
 40–44
 45–49
 50–54
 55–59
 60–64
 65–69
 70 või vanem

Milline haridus Teil on? *

- Põhiharidus
 Keskkharidus
 Keskeriharidus
 Rakenduslik kõrgharidus
 Kõrgharidus

Mis valdkonnas Te töötate? *

Soovi korral märkige viimasesse lahtrisse ka ametinimetus.

- Administratiivtöö

- Avalik sektor
- Ehitus / kinnisvara
- Elektroonika / telekommunikatsioonid
- Energeetika / elekter
- Finants / raamatupidamine
- Haridus / teadus
- Infotehnoloogia
- Juhtimine
- Kaubandus
- Korrakaitse / päästeteenistus
- Kultuur / kunst / meelelahutus
- Meedia / avalikud suhted
- Müük
- Pangandus / kindlustus
- Personalijuhtimine
- Põllumajandus / keskkonnakaitse
- Teenindus
- Tehnika
- Tervishoid / sotsiaaltöö
- Tootmine / töötlemine
- Transport / logistika
- Turism / hotellindus / toitlustamine
- Turundus / reklaam
- Õigusabi

Ametinimetus

Mitu inimest on Teie leibkonnas (samal elukohas elavad inimesed)? *

Kas peres on alaealisi lapsi (kuni 18aastased kaasa arvatud)? *

- Jah
- Ei

Lisa 2. Intervjuu teemad

1. Defineeri, mis on sinu jaoks uusmeedia.
2. Milliseks sa hindad enda mobiili ja arvutikasutuse oskust?
3. Kirjelda tavalist mobiili/arvuti vahendusel suhtlusolukorda pereliikmega.
4. Mis sa arvad, millise kuvandi sa oled endast ja oma perest interneti vahendusel loonud?
5. Millised on sinu arvates digitaalse maailma kõige suuremad ohud? Millised neist sinu peret võivad ohustada või on juba ohustanud?
6. Mida on sul (veel) vaja teha, et su perekond oleks kaitstud internetist tuleneda võivate ohtude eest.
7. Millised on sinu arvates inimestel internetis käitumise väärtushinnangud?
8. Kuidas sa hindad internetist loetu/nähtu põhjal pereelu väärtusi? Kuhu sa paigutad õige-väär, hea-halb skaalal oma pere selle järgi, mida sa internetis avaldad?

Lisa 3. Näited üle 30aastaste inimeste avalikest ja kohandatud postitustest sotsiaalvõrgustikus Facebook

Kodu kui elukohaga seotud postitused

Sweet new home!

Kuhu te siis kolisite pole sellest midagi kuulnud,soovin teile uues kodus palju õnne,heledaid hommikuid,päikselisi päevi ja öid täis kallistusi nagu taevas tähti
Meeldib · Kommenteeri · Vaata sõprussuhet · 19. november 2011. a. kell 9:05 ·

See meeldib kasutajatele

Meie kodu on ikka 2. Ilusate pikkade mändide all :) Meil on väike armas majake ja palkidest saun. Eile sai nädal täis uues kodus. Tegemist on siin palju, aga tahtmist meil on, küll jõuame peagi sättida kõik nii nagu meile kõige enam meeldib.
20. november 2011. a. kell 15:41 · Meeldib · 1

Joonis 1. Kodumaja pilt koos täpse aadressiga.

Idib Kommenteeri

Meie uus pereliige
Meeldib · Kommenteeri · Jaga · 40 minutit tagasi rakenduse mobiili kaudu

See meeldib kasutajatele

Album: Kasutaja
Jagatud: Public

Märgista sellel foto

Joonis 2. Uus küttekolle on vastu võetud pereliikme staatusesse.

Joonis 3. Sassis tuba.

Kas keegi tahab endale TASUTA elukohta maal, Tartust 25 km??? Viimane meeleheide! Mul on vaja kedagi, kes hoolitseb maja ja koerte eest... JAGAGE!!!!

Jaga · 5 tundi tagasi · 🌐

🗨️ 304 jagamist

Joonis 4. Kes tahab tasuta elukohta.

Varsti jälle elukoha muutus ! :)

Meeldib · Kommenteeri · 17. jaanuar kell 16:05

👍 See meeldib kasutajatele

💬 Vaata kõiki 5 kommentaari

👤 Ei ole juhtunud suurt midagi,proovin minagi kooselu :))

44 minutit tagasi · Meeldib

Joonis 5. Elukoha muutuse ja isiklike suhete seos.

Perekliikmetega seotud postitused

ma ei ela elukaaslasega selleks et hakkama saada vaid et elu NAUTIDA!

Meeldib · Kommenteeri · Jaga 👍 26 💬 6

👍 See meeldib 26 inimesele.

_____ 'Väga õige!
7. jaanuar kell 10:21 · Meeldib · 👍 1

_____ Ma sellepärast elangi üksi hetkel :)
7. jaanuar kell 11:03 · Meeldib

_____ yksi on ok kuid kaks ikka väga lõbus! hetk tagasi viisin tydruku tööle, hommikumantlis . . . ostes Statoilist bensiini kui myyja kysib teil ilmselt on soe syda et selline outfit . . . ja et yksi igav tagasi poleks sõita siis võtsin kassi ka auto peale:)))))) ilus hommik!
7. jaanuar kell 11:21 · Meeldib · 👍 11

Joonis 6. Kooselu plussid.

Nüüd siis mina meheta ja _____ : issita, kuni pühapäevani!
Meeldib · Kommenteeri · Jaga · 24. august 2011. a. kell 17:46 · 🌐

_____ Mis nüüd siis? Ega ometi Klapperjaht?
24. august 2011. a. kell 23:03 · Meeldib

_____ ei, läks teine Hamburgi :D, tööasjus :D
25. august 2011. a. kell 11:12 · Meeldib

_____ ja pühapäeval saabub veel ilusam välismaamees kui see kelle teele saatsid... proovige siis vastupidada :)
25. august 2011. a. kell 14:05 · Meeldib

Joonis 7. Isa on kodust ära.

Nii kallikesed, nüüd on selline lugu et _____ family läheb Indiasse. Aastaid kaalutud ja lõpuks otsustatud, et ma olen selleks valmis. Esimest korda turismi grupita, sõpradeta ja lastega koos nii kaugemale. Ilmselt mõtlen ja muretsen üle, aga puhkusele mineku mõnu on hetkel suurem tunne ja see allutab kõik muud "india hirmud". Ärge siis lollusi tehke siin FB vahepeal :)

Jaga · 54 minutit tagasi · 🌐

Joonis 8. Perega reisile.

mu mees saatis mulle hoolitseva kingi näidiseks :D

Meeldib · Kommenteeri · Jaga · 22. detsember 2011. a. kell 12:56, Tallinn lähedal

See meeldib 8 inimest inimesele.

Joonis 9. Hoolitsev kingitus mehelt.

Lastega seotud postitused

Taas suutis "pärlil" öelda:

Mees läks õhtul le lasteaeda järgi, sõidavad kodu poole mööda Pärnu mnt.
Järsku teatab mehele, viidates Amserveile: "Issi vaata, autod on seal majas.
Kas need on uued?"
Mees vastab: "Jah"
: "Issi, aga kas emmel on juba uus auto?"
Mees: "Ei ole veel."
: "Aga issi, mine ja osta siis emmele uus auto!"

Vot siis nii :D

Meeldib · Kommenteeri · 6. november 2011. a. kell 20:21

See meeldib 13 inimest inimesele.

Joonis 10. Emal on uut autot vaja.

Laps läheb prantsusmaale õppima..mul on 2 kuud talle prantsuse keelt õpetada:)

Meeldib · Kommenteeri · 8. november 2011. a. kell 15:56 ·

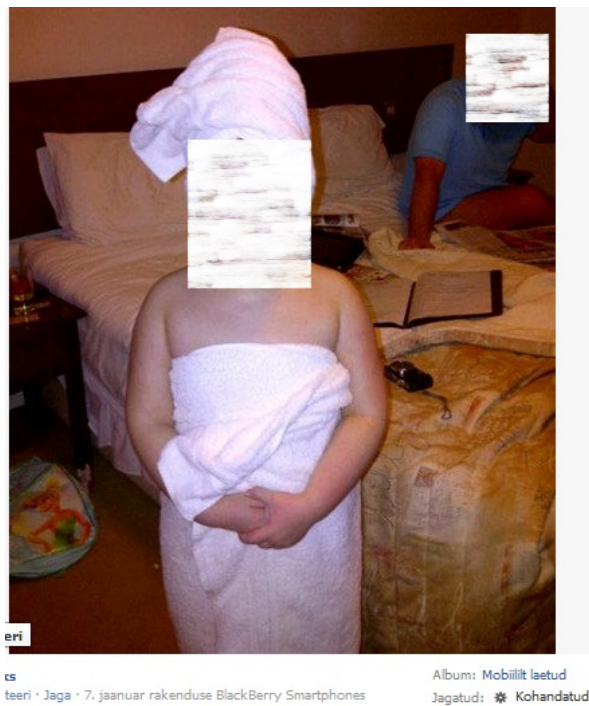
Joonis 11. Laps läheb välismaale õppima.

Toredad jõulud küll, I on 39 palavik, wtf!!!!!!
Meeldib · Kommenteeri · 24. detsember 2011. a. kell

Joonis 12. Laps on jõulude ajal haige.

Joonis 13. Kolm põlvkonda, koertest rääkimata

Joonis 14. Pärast vanni?

Nopped kõrvaltoast:

ja mängivad seal miskit. Päris algust kahjuks ei kuulnud.

Mingi hetk seletab le kuidas lapsed tulevad (mitte, et too ei teaks aga ju siis oli mängus oluline). teatab selle peale, et: "Mina küsisin emmelt, meie emme ja issi ei seksi midagi". Siis on väike paus....

"Appi, me oleme adopteeritud!"

:D

Meeldib · Kommenteeri · Jaga · 2 tundi tagasi ·

See meeldib 14 inimest inimesele.

Joonis 15. Kust lapsed tulevad.

Joonis 16. Hommikusöök.